

د پیسو سیاستونه

لیکوال: پوهندوی سید مسعود

ژباړن: محمد داود نیازی

د پيسو سياستونه

محمد داود نيازی

۱۳۹۳ لمریز کال

ډالۍ

د اسلاميت او افغانيت ستر داعي پوهنوال محمد اسمعيل يون ته!
م.د. نيازی

د کتاب ځانگړنې :

د کتاب نوم: د پيسو سياستونه

ليکوال: پوهندوی سيد مسعود

ژباړن: محمد داود نيازی

برېښليک: dawood1919@gmail.com

اړيکه: ۰۰۹۳۷۷۸۸۷۸۳۴۹

پښتۍ ډيزان: فياض حميد

چاپشمبر:

چاپ ځل: لومړی

چاپ نېټه: ۱۳۹۳

فهرست

- ۸ لومړۍ ټکۍ
- ۱۱ پېژندنه
- ۱۲ ۱: د پیسو د ارزښت ساتل
- ۱۴ د تادیاتو بیلانس
- ۱۶ د پیسو ریفورم
- ۱۸ د مطلوبو قیمتونو سطحه :
- ۲۵ د قیمتونو د جگوالي پیسیز (پولي) سببونه
- ۲۷ د قیمتونو د لوړوالي توکیز سببونه
- ۲۸ د جوړښت له کبله د قیمتونو لوړوالي
- ۲۸ د قیمت د لوړوالي رواني سببونه
- ۲۹ د قیمت د لوړوالي د مخنیوي لارې گودرې
- ۳۱ د پیسو بازار ته د سیاستوال ورتگ
- ۳۵ د پیسو له وسایلو ښه گټه پورته کونه
- ۳۸ د پیسو د سیاست لپاره اړین اصطلاحات
- ۴۷ د برېښنایي پیسو په توگه د تبادلې د وسایلو ډولونه :
- ۴۹ دویم څپرکی

- ۴۹ د پيسو د سياست په وړاندې پوښتنې
- ۵۷ درېيم څپرکی
- ۵۷ د پيسو په مدیریت کې د پيسو قوانين
- ۵۷ لومړی قانون : د ډېرښت قانون
- ۵۸ دويم قانون : د تبادلې قانون
- ۶۰ درېيم قانون : د پانگې قانون
- ۶۲ څلورم قانون : د وخت د تنظيم قانون
- ۶۵ پنځم قانون : سپما
- ۶۶ شپږم قانون : مال ساتنه
- ۶۸ اووم قانون پارکينسون :
- ۷۰ اتم قانون : د درېو قانون
- ۷۲ نهم قانون : د پانگونې قانون
- ۷۵ لسم قانون : مرکبه ګټه
- ۷۸ يوولسم قانون : د توکو راټولول
- ۷۹ دوولسم قانون : مقناطيسي قانون
- ۸۲ ديارلسم قانون : تېزوالي قانون
- ۸۳ څلورم څپرکی

- ۸۳ د پیسو د سیاست وسایل
- ۸۴ د ازاد بازار یا د مارکېټ سیاست
- ۸۹ د زېرمو سیاست
- ۹۳ اسعاري سیاست
- ۹۶ د تنزیل او بیا تنزیل سیاست
- ۱۰۰ د ارزښت لرونکو سندونو د رهنې (گروي) سیاست
- ۱۰۱ ساموېلسن له نظره د پیسو د سیاست وسایل
- ۱۰۶ پنځم څپرکی
- ۱۰۶ د پیسو د سیاستونو دایره
- ۱۱۴ اخري خبره

د تحريك يادښت

فرهنگي څانگه د افغانستان ملي تحريك له اساسي څانگو څخه يوه ده. د دې څانگې دنده داده چې هېوادوالو ته فرهنگي خدمات وړاندې او گټور فرهنگي کارونه ترسره کړي. د تاريخي، ملي، کلتوري ورځو او تاريخي او ملي شخصيتونو نمانځل ددې څانگې نورې دندې دي. د هېواد د ليکوالو د علمي، ديني، روزنيزو او معلوماتي اثارو چاپ هم ددې څانگې له اساسي دندو څخه گڼل کېږي. له هغې ورځې راهيسې چې تحريك خپل عملي فعاليتونه پيل کړي دي، نو دې څانگې هم ورسره سم خپل فعاليتونه چټک کړي دي. تاريخي ورځې يې نمانځلي، تاريخي واکمنو ته يې لوحې جوړې کړي. علمي سيمينارونه او ورکشاپونه يې جوړ کړي دي.

د تحريك دې څانگې د تحريك د عمومي هدفونو په رڼا کې وپتېيله چې په يوځايي ډول (شل عنوانه) کتابونه چاپ کړي. په دې اثارو کې اکثره ديني او علمي اثار شامل دي چې درنو هېوادوالو ته يې وړاندې کوي. دا اثر (د پيسو سياستونه) چې ستاسو په لاس کې دی، ښاغلي (محمد داود نيازي) ژباړلی او د همدغو شلو عنوانو اثارو له جملې څخه دی. هيله ده درانه لوستونکي ترې ښه گټه پورته کړي. تحريك خپلو هېوادوالو ته ډاډ ورکوي چې په راتلونکي کې به هم خپلو دې ډول هڅو ته دوام ورکړي. د هېواد د فرهنگ د بډاينې په هيله

په درناوي

د افغانستان ملي تحريك

فرهنگي څانگه

لومړۍ ټکۍ

دا لیکنه چې تاسو اوس ورسره بلدېږئ او ستاسو د فکرونو وخت نیونکې ده، په څو برخو ولیکل شوه او نوي فکرونه یې رامنځته کړل، په ډېرو مواردو کې چې په خوښه کې نوښت راغلو تر دې چې په ډېرې خوښۍ سره چې ادامه ورکړه او خپل اندونه چې په خپل نفس زورور کړل. د لیکنه چې په پنځو څپرکیو کې بشپړه کړې چې څپرکي د برخو په ویشلو سره پخپله بېل شوي. لومړۍ څپرکۍ د تعریف څخه پیل د تجزیې د طریقې له لارې د پیسو ترمالوژۍ، د پیسو پېژندنه او د پیسو زېږېدنه بیان شوې ده. وروسته چې د پیسو د پیسیز تحلیل لپاره گام کېښود په لومړي ځل چې د پیسوپه سیاستونو کې د سوات او پیست له میتودونو په ګټه وره توګه کار واخیست. په دې اثر کې هڅه شوې چې د یو سیاستوال د کار د پیل تدابیر توضیح شي تر څو سیاستوال پوه شي چې له کوم ځایه پیل وکړي. نو له دې کبله د سیاستوال لپاره شپږ پوښتنې طرحه شوي. د پالیسو دایره د لومړي ځل لپاره زده کوونکو او محصلینو ته وړاندې شوې او دوه ډوله لازې موښودلې چې دواړه له نویو او دود لارو څخه ګڼل کیږي. دا اثر په ځان کې لومړي او اخري ټکي لري او هرڅه مو چې په دې بحث کې خپرلي د کتاب په سر کې یې مطالعه کړئ. هیله لرم ټول همدا دي چې تاسو ته یې لیکم زما دا ناچیزه هڅه ومني.

زه له ټولو سره مینه لرم خو له خپلواکۍ سره ډېره .

پوهندوی سید مسعود

د ژباړن خبرې

د پيسو سياستونو تر عنوان لاندې اثر د ښاغلي استاد پوهندوی سيد مسعود دی. په دې کتاب کې د پيسو اړوند ډير مهم مسایل څيړل شوي دي. انسان د خپل ژوند په لومړۍ مرحله کې ډيرې اړتياوې نه لرلې، ژوند يې تر ډيره بريده په ځان بسيا وو خو کله چې د انسان ذهن پرمختګ وکړو ورسره يې اړتياوې هم ډيرې شوې، د خپلو اړتياوو د پوره کولو لپاره د توکو تبادلي ته اړ شو چې د انسان بيلا بيلې اړتياوې يې پوره کولې په لومړي سر کې انسان د توکو تبادلي لپاره له بيلا بيلو وسايلو کار واخيستل شو چې خپلې ستونزې يې لرلې. خو کله چې انسان په دې وتواندو چې د توکو د تبادلي لپاره يو معيار پيدا کړي نو د انسان اقتصادي ژوند وسره ډير پرمختګ وکړو، انسان يې د پرمختګ پولو ته ورساوو، نړۍ د يو کلي بڼه غوره کړه د انسان اقتصادي ژوند يې ډير اسان کړو چې دا معيار د پيسو په نامه يادېږي. په دې کتاب کې د پيسو ډيرو مهمو مسایلو ته اشاره شوی او د پيسو مسایل يې په ډيره بڼه بڼه روښانه کړي. ما هم د کتاب او د پيسو د پورتنۍ ارزښت په پام کې نيولو سره وغوښتل شو د ښاغلي استاد پوهندوی سيد مسعود دا اثر پښتو ژبې ته وژباړم، له ښاغلي استاد پوهندوی سيد مسعود څخه ډيره مننه کوم چې په يوه تيلفون يې ماته د کتاب د ژباړې اجازه راکړه، الله تعالی ورته ډير عمر وکړي کور يې ودان په پای د ننگرهار پوهنتون استاد ښاغلي عبدالرحمان درد څخه هم نړۍ مننه کوم چې د کتاب د پښتو ژبې په سمون کې له ماسره مرسته کړې. همدرانګه له ټولو لوستونکو څخه هيله کوم که په دې ژباړه کې له ما څخه کومه تيروتنه شوي هيله ده بښنه راته وکړي. د اباد، خوشاله او لوی افغانستان په هيله.

محمد داود نيازی

لومړۍ څپرکۍ

لومړۍ برخه

پېژندنه

د پیسو سیاستونه له یو شمېر هغه تدابیرو او اقداماتو څخه عبارت دي چې د ځانګړو اقتصادي موخو (د پیسو د ارزښت ثبات، د مطلوبه قیمت کچه، د تولید تولید او تولیدو پیسو ترمنځ تعادل، د تولیدي عرضې او تولیدي تقاضا ترمنځ د مطلوبې فضا رامنځته کول، له پیسيزو وسایلو ښه ګټه پورته کول) د لاسته راوړلو لپاره ترسره کېږي. په پورتنۍ پېژندنه کې لاندې ټکو ته اشاره شوې ده:

- د پیسو د ارزښت ثبات
- د مطلوبه قیمت کچه
- د تولید تولید او تولیدو پیسو ترمنځ تعادل رامنځته کول
- د تولیدي عرضې او تولیدي تقاضا ترمنځ د مطلوبې فضا رامنځته کول
- له پیسيزو وسایلو ښه ګټه پورته کول

د پیسو سیاست د یوې وسیلې په توګه د هېواد د چارواکواو یا موسساتو په واک کې وي چې د دولت له خوا د قانون پر اساس د دندې په توګه ترسره کیږي .

د پیسو سیاست د نورو علومو په څېر د ځانګړو موخو د ترلاسه کولو لپاره طرحه کېږي. د پیسو سیاست د یوې ځواکمنې ستراتیژۍ په جوړولو کې موږ ته لارښوونه هم کولای شي. د پیسو د سیاست موخې په لاندې ډول طبقه بندي کوو:

- ♣ د استخدام د سطحې لوړوالی او برقرار ساتل
- ♣ اوږد مهاله اقتصادي پرمختګ
- ♣ د پیسو د پېر قدرت ساتل
- ♣ له نړیوالې سوداګرۍ سره مرسته او د تادیاتو د بېلانس مثبتوالی

په تعریف کې لیدل کېږي چې پورتنی ټکي د پیسو د سیاست لوری ټاکي او بهتره ده چې دا ټکي تعریف کړو. د پیسو د سیاست مهم ټکي په لاندې ډول تر څېړنې لاندې نیسو:

۱: د پیسو د ارزښت ساتل :

د پیسو د ارزښت ساتل یوه نسبي پدیده ده، موږ نشو کولای چې په ټولیز ډول یې وڅېړو نو له همدې کبله غواړم له پوښتنو یې پیل کړم :

څنگه کولای شو چې د پیسو ارزښت رامنځته کړو؟ د پیسو ارزښت کولای شوله دوو لارو وڅېړو :

۱. د پیسو کورنی ارزښت

۲. د پیسو بهرنی ارزښت

د پیسو ارزښت نه شو کولای چې د پیسو د حرکاتو د جگوالي او ټیټوالي د پیسو د مقدار په تغیر سره ارزیابي کړو او په دې اړه استدلال وکړو. مگر د پیسو ارزښت یوازې د توکو د اندازې د تغیر د پیسو د حجم د تغیر په وړاندې وڅېړو او یا یې ترارزونې لاندې ونیسو.

تاسو پوهېږئ چې د عرضه شویو پیسو او عرضه شویو توکو ترمنځ اړیکه معکوساً متناسبه ده دا په دې مانا چې که د پیسو په تولید مقدار کې زیاتوالی راشي او توکي ثابت وي د پیسو ارزښت نزولي لار نیسي د توکو قیمتونه لوړېږي. د موضوع د روښانتیا لپاره لاندې جدول ته ځیر شئ :

شمېره	د پیسو په مقدار کې تغیر	د توکو په مقدار کې تغیر	په قیمتونو کې تغیر	په ارزښت کې تغیر
۱	لوړ	ثابت	لوړ	کمند

۲	کمنبت	ثابت	تیت	لوړ
۳	لوړ	لوړ	ثابت	ثابت

د پیسو بهرنی ارزښت د کورني ارزښت انعکاس دی چې د تادیاتو په

بیلاس کې منعکس کېږي .

د تادیاتو بیلاس

د یو هېواد ټولې اقتصادي راکړې ورکړې د نړۍ له نورو هېوادونو سره چې په یو ټاکلي وخت (یو کال) کې یې ترسره کوي د تادیاتو د بیلاس په نامه یادېږي. د پیسو سیاست، یوازې د پیسو په حرکت پورې نه شو تولید دې تر څنګ د هېواد اقتصادي او ټولنیز حالتهم باید وڅېړل شي همدارنګه د هېواد سیاسي او نظامي حالت چې د پیسو د ارزښت په ټاکلو کې فرعي وسیلې دي باید په نظر کې ونیول شي. پورتنۍ جملې موږ ته رابښي چې د توکو او پیسو د مقدار تغیر د پیسو د ارزښت په ټاکلو کې مرکزي رول لري. همدارنګه یو شمېر نور عناصر هم شته چې د پیسو د ارزښت په ټاکلو کې نقش لري. خو کومه تیوري چې موږ تر مطالعې لاندې نیسو په هغې کې یوازې د پیسو ټولیز مقدار او د توکو ټولیز مقدار تغیر د پیسو د ارزښت په ټاکلو کې یو د بل پر وړاندې ږدو. لیکن زما په نظر په ډېرو مواردو کې چې د توکو ټولیز مقدار او د پیسو په ټولیز مقدار کې تغیر نه وي راغلی بیا هم د

پيسو په ارزښت کې تغير راځي چې يو شمېر نور عوامل لکه : سياسي ، اقتصادي ، ټولنيز او نظامي حالت هم د پيسو په ارزښت کې تغير راولي .

پورتنی عوامل د اقتصاد په علم کې د اخباري قيمتونو په نامه يادېږي او په پرمختيايي هېوادونو کې ډېر تر سترگو کېږي . زه په دې باور یم چې په پرمختيايي هېوادونو کې سياسي تغير او ټولنيزې ستونزې دومره ډېرې وي چې په يوې دايمي پديدې بدلېږي او حتاً قانون ښه اختياروي چې دغه تغير په ډېره جدي توگه د پيسو په ارزښت اغېزه لري . ډېری وخت دغه اغېزې د توکو د ټوليز مقدار او د پيسو د ټوليز مقدار له تغير څخه هم ډېرې وي .

د پيسو بهرنۍ ارزښت هم له دغو عواملو څخه اغېزمن کېږي د نړۍ په هر کونج کې انقلابي حرکات او د يو هېواد تېري کونکي حالات د پيسو په ارزښت مستقيماً اغېزه لري . همدارنگه په يوه ځانگړي اقتصادي حوزه کې د هېوادونو د ښمنانه سياستونه هم ډېره اغېزه لري چې په دې برخه کې د گاونډيو د بېوزله کولو سياستونه ډېر د بحث وړ دي . دا سياست د نورو وسايلو په نسبت د پيسو په وسيله ډېره تکيه لري . د هېوادونو د پيسو د ارزښت د له منځه وړلو موخې ته د رسېدو لپاره د دهليز په ښه کارېږي . د پيسو د سياست په جوړولو کې بايد پورتنی عوامل په نظر کې ونیول شي خو که پورتنی عوامل په نظر کې ونه نیول شي نو د پيسو سياست به کومه ځانگړې اغېزه ونلري . ټول حکومتونه د پيسو د ارزښت د ساتلو او کمښت

څخه د مخنیوي لپاره په یوې ګټورې وسیلې پورې تړلي چې د پیسو ریفورم ورته وایي.

د پیسو ریفورم

د پیسو ریفورم ته د پیسو اصلاحات هم وایي او لومړۍ موخه یې : له یو سلسله اقداماتو او تدابیرو څخه چې د حکومت او یا د حکومت له لورې یوې باصلاحیته ادارې ته د پیسو په تیزی سره راستنېدل د پیسو مطلوب حالت ته او یا هغه حالت ته چې د پیسو سیاستوال یې غواړي عبارت دی. ځینې وخت د پیسو ریفورم په پراخه توګه کارول کیږي او د پیسو په معیاري تغیراتو کې هم داخل وي د ساري په توګه د پیسو په نظام کې تعدیل راوستل او نور. خو په ټولیز ډول د پیسو ریفورم د پیسو د پرسوب د له منځه وړلو او یا د پیسو د پرسوب د مخنیوي لپاره ترسره کیږي. سیاست جوړونکي د پیسو ریفورم د پیسو د نورو اقتصادي موخو د ترلاسه کولو لپاره د یوې وسیلې په توګه کاروي. اوس ویلی شو چې د پیسو ریفورم هغه تدابیر دي چې د پیسو سیاست جوړونکو ته د پیسو د مطلوب حالت د رامنځته کېدو لپاره لار خلاصوي.

په یاد ولری، تاسو کولای شئ چې د پیسو ریفورم له بېلابېلو تدابیرو پیل کړئ. دغه تدابیر کوم دي؟ مهرباني وکړئ لاندې کرښې مه لولئله ځانه سره فکر وکړئله ځانه پوښتنه وکړئ چې کوم تدابیر باید د پیسو د ریفورم په وخت کې ونیول شي. په کاغذ یي ولیکئ، دغه طریقه له تاسو سره مرسته کوي

خو په راتلونکې کې په خپلواکه توګه تدابير وړاندې يا ونيسئ. زه يقين لرم چې تاسو به دا کار همدا اوس پيل کړی وي په تعجب سره به وګورئ چې هيڅ يو کار ناممکن نه دی.

هغه تدابير چې د پيسو سياست جوړونکي يې د پيسو د ريفورم په وخت کې اجرا کوي په لاندې ډول دي:

- د پيسو خاوندان (دود پيسې، روان او وخت لرونکي امانت حسابونه) په دې مکلف کړي چې خپلې شتمنۍ په لږ شمېر د پيسو په واحدونو (د مثال په ډول د لسو پر وړاندې يو) تبديلي کړي.
- د پيسو سياستوال د قانون له مخې پيسه لرونکي په دې مجبوروي خو د دولت څخه د پور ناتبديل اسناد واخلي. چې اجازه يې له دولت سره وي که دولت اجازه ورکړي کولای شي چې اسناد په نغده پيسو تبديل کړي چې په اقتصاد کې د نغدوالي د کمښت سبب ګرځي. له دويم نړيوال جنگ وروسته يو شمېر هېوادونو لکه چکوسلواکيا، بلژيک او هالنډ له دې لارې کار واخيست.
- درېيمه طريقه د پيسو په شتمنۍ د پرمختللي ماليې وضع کول دي او يا بايد په بانک کې د پيسو د بيلانس يوه برخه حذف شي. چې له دې طريقې څخه په يوګوسلاويا او لويديز المان کې کار اخيستل شوی.

د مطلوبو قيمتونو سطحه :

په دې ځای کې غواړم چې د قيمتونو د تعادل د کلمې پر ځای د مطلوبه قيمتکلمه وکاروم او باور پرې هم لرم . تعادلي قيمتونه په اقتصادي تيوري گمانو کې په زړې ترمالوژۍ بدل شوي چې نه غواړم بحث پرې وکړم او وخت ضايع کړم زموږ په وخت کې د مطلوبېدو په تيوري ډېر تاکيد کېدو چې دا اصل د پيسو د سياستوالو لپاره ډېر منطقي اصل وو. په اوسني وخت کې اقتصاد پوهان ټول موضوعات د اقتصاد له اړخه څېړي او هغه خلک لېوني گڼي چې په تعادلي قيمت فکر کوي انسان پوهېږي چې دوی په لويه اشتباه کې ډوب دي خو بېرته معقوليت ته راگرځېدل يې د مطلوبيت قبلول دي. فکر کوم چې مطلوب استخدام، مطلوب قيمت د زړې اصطلاح ځای نيولای، اعظمي او اصغري قيمتونه دوه اصطلاحگانې دي چې په دې برخه کې ډېر کارول کېږي دغه دوه اصطلاحگانې په خپل ذات کې ښې او بدې نه دي . په ډېرو مواردو کې د دغو دوو طريقو کارول په سياست کې په ځانگړې توگه د پيسو په سياست کې ډېرې مهمې دي، د پيسو هغه حرکات چې د سياستوالو له خوا مطلوب وي، په نښه کوي ، سياستوالو ته هر هغه قيمت چې په اسانۍ سره وکولای شي د پيسو موخه تر لاسه کړي مطلوب قيمت دی . هغه قيمتونه چې لوړ وي د مصرف کوونکي لپاره د ډېر نفرت وړ وي خو د پيسو د يو سياستوال لپاره په يو وخت کې يوازې مطلوب قيمت وي ، خو هغه قيمت چې ټيټ وي او مصرف کوونکو ته

ښه وي د پیسو د سیاستوال لپاره کېدای شي چې په یو ټاکلي وخت کې بدترین قیمت وي. زموږ په وخت کې اقتصاد پوهانو د "فرید من" له کړنو ګټه پورته کوله چې د قیمت په لوړېدو سره یې هیڅ ډول اغېزه نه درلوده او د هغه برعکس هم.

داسې ولې دي؟ او د پیسو سیاستوال په دې اړه څه کولای شي؟ اقتصادي معقولیت د پیسو د سیاستوال اصلي کړنه ده او دغه معقولیت د حالاتو او شرایطو په نظر کې نیولو سره رامنځته کېږي. پوهېږو چې لوړ قیمتونه به مولد اقتصاد او تولیدونکو ته او ټیټ قیمتونه به دمسته‌لیکونو د بحث لاندې وي. سیاستوال کولای شي چې د سمې قیمتونو له طریقو څخه کار واخلي یو قیمت او یا هم دواړه ترکیب کړي. چې دغه وضعیت په اقتصادي حالاتو پورې اړه لري چې موږ یې لرو. لوړ قیمتونه مولده قیمتونه دي چې په حقیقت کې د مولد د هڅونې لپاره ترسره کېږي ولې دغه قیمت مستهلك ته د منلو وړ نه ویاوړی د دې ډول قیمتونو هڅونه په ټولنه کې ستونزې راپیدا کوي خو ددې برعکس ټیټ قیمتونه تولیدونکي نا راضه کوي او د پرمختګ مخه نیول کېږي، خو ولې د مسته‌لیکو لپاره د پاملرنې وړ وي. دغه قیمتونه که ظاهراً په ټولنه کې د عدالت ټینګښت ښیي په لنډ وخت کې په ټولنه کې د پرمختګ ښکاروندی وي خو د اوږد مهال لپاره یې پایله برعکس وي چې ډېرې بېلګې یې په افغانستان کې لرو. په دې برخه کې مهرباني وکړئ د خپل ژوند څخه عملي بېلګې راوړئ او هغه له خپلو ملګروسره شریکې کړئ او لرم چې ښې پایلې به

لري په ياد ولری چې د پيسو سياستوالو لپاره مستهلك هم يوه اقتصادي وسيله ده چې د پيسو د كړنلارو په ټاكلو كې لوی نقش لري له دې اړخه د پيسو د سياست جوړونكي يوازې په مستهلكينو اټكا نشي كولاى، بلكې د پيسو سياستوال بايد ټولنه په طبقو ووېشي او په كامل باور دا بايد تثبيت كړي چې دكومې طبقې پاليسي تطبيق كړي. زه فكر كوم چې دا يو اصل دی او دا بايد په جدي توگه په نظر كې ونيول شي. كولاى شو چې خلك له بېلابېلو لارو طبقه بندي كړو:

(۱) د عايد

(۲) ټولنيز موقف

(۳) ثابتې شتمنۍ

(۴) سپما كوونكي

(۵) نور عايد لرونكې طبقه بندي كول او د هغوی پر وړاندې يو معقول سياست جوړول او يا داسې طبقه بندي چې دهغوی لپاره معقوله وي. دسكې دويم مخ د مستهلك او مولد ديچې د پيسو د سياست جوړونكي بايد ورته پاملرنه وكړي. د مستهلك په څېر كولاى شو چې پانگوال او مولدين هم په طبقو ووېشو:

a. لوی پانگوال

b. منځني پانگوال

c. کوچني پانگوال

او يا د توليد له نظره:

- I. لوی تولیدونکي
- II. منځني تولیدونکي
- III. کوچني تولیدونکي

د تولید د ډول له نظره :

- i. درنو صنایعو تولیدونکي
- ii. د منځني صنایعو تولیدونکي
- iii. د سپکو صنایعو تولیدونکي

د سکتور له نظره :

- a. صنعتي تولیدونکي
- b. کرنیز تولیدونکي
- c. خدماتي تولیدونکياو نور تقسیم بندي کړو او د پرېکړو پر وخت اسانتیاوې رامنځته کړو .

دا تقسیم بندي د پيسو سياست جوړونکي ته دا موقع ورکوي چې د پيسو د پالیسیو جوړولو پر وخت خپل حرکات بڼه تنظیم کړي او دا تثبیت کړي چې د وگړو کومه کټگوري د سیاستونو په وسیله چې د قانون بڼه نیسي حمایت کړي او کومه کټگوري له دې چوکاټ څخه لرې کړي . په خپل سر جوړ شوي قیمتونه بازارونه دي او بازارونه هم د پيسو سياست جوړونکو ته د پاملرنې وړ دي اوس کولای شو چې ووايو د بازارونو ډولونه د

قیمتونو کړنې په ټولنه کې منعکسوي. او د بازار تنظیم د پیسو د سیاستوالو یوه دنده ده.

اوس له ځانه پوښتنه کړئ چې څو ډوله بازار پېژنئ؟

همدا اوس قلم را واخلي او د بازارونو لست ترتیب کړئ ستونزمن کار نه دی کولای شئ چې ترسره یې کړئ او یا په همدې اړه فکر وکړئ اوس ترتیب شوی لیست یا فکر مو یو له بل سره شریک کړئ حتما بڼه پایله لري. پوهېږم چې له ماسره همنظره یاست چې نهه ډوله بازارونه مو لیکلي او دغه بازارنه له دوو اقتصادي اصطلاح گانو (عرضه او تقاضا) څخه جوړ شوي دي. لاندې جدول ته ځیر شي:

پولیپول	اولیگوپول	مونوپول	عرضه تقاضا
د تقاضا کامل انحصار	د تقاضا محدود انحصار	دوه اړخیزه کامل انحصار	مونوپول
اولیگوپول عرضه	دوه اړخیزه محدود انحصار	د عرضې محدود انحصار	اولیگوپول

پولپول	د عرضې کامل انحصار	د عرضې اولیگوپول	بشپړه سیالی
--------	-----------------------	------------------	----------------

زه باور لرم چې سیاستوال نشي کولای یوه نسخه ټولو بازارونو ته تیاره کړي موږ اوس هم دا ناکامه نسخه امتحانوو او ښه وینو چې له ناکامۍ سره مخ دي او هغه هم ددې لپاره چې هر بازار د خپل ځان لپاره ځانته سیاست او کړنې ته اړتیا لري چې دهغې مطابق باید تدابیر ونیسو. په یادولرئ چې د بازارونو په اړه تعصب د اقتصاد له نظره ښه کار نه دی ځکه ځیني بازارونه د هېواد لپاره ګټور خو د بل هېواد لپاره ګټور نه وید ساري په توګه انحصار په خپل ذات کې بده پېښه نه ده ولې د دغې پېښې حرکات ښه او بد دي انحصار د ځینو هېوادونو په اقتصاد کې حیاتي رول لري او کېدای شي چې د بل هېواد په اقتصاد کې ډېره پراخه ونډه ولري خو په دواړو وختونو کې انحصار دی.

الف - د پیسو سیاستونه او په قیمت یې اغیزې

لکه څرنګه مو چې وویل د پیسو سیاستوال د پرېکړو په پایله کې کولای شي په قیمتونو لویه اغېزه واچوي چې دا د پیسو د سیاستوال یوه دنده هم ده. د پیسو سیاست جوړونکي کولای شي چې د قیمتونو نوسانات تر خپل کنټرول لاندې راولي او له هغوی سره اقتصادي لوبه ترسره کړي. چې دغه نوسانات په عمده ډول د پیسو د سیاست جوړونکو لخوا طرحه

کېږي له دې کبله د قیمتونو نوسانات د پیسو د سیاستونو یو مهمه برخه ده چې د قیمتونو د سیاست په چوکاټ کې ځای لري. د قیمتونو نوسانات په ظاهره د قیمتونو ټیټ والی او جگوالی دی، په ډېرو اقتصادي څېړنو کې نوسانات همدا د قیمتونو جگوالی او ټیټ والی دی د ډېرو اقتصاد پوهانو په تیوري گانو کې د قیمتونو دوه یا درې سلنه جگوالی ته اجازه ورکول کېږي خو ولې د شلمې پېړۍ په اخر او د یوویشتمې پېړۍ په سر کې اقتصاد پوهان په دې نظر نه دي، دې اقتصاد پوهانو یوه مشهوره تیوري، پرمختګ په رکود کې رامنځته کړه او وایي چې د قیمتونو جگوالی یوازې دانه چې اقتصاد له رکود سره مخامخ کړی، بلکې د اقتصادي پرمختګ زمینه هم برابروي. "فرید من" او د هغه پیروان د دغې تیوري مخکښان دي. دې پوهانو خپل نظریات داسې وړاندې کړي: د قیمتونو د جگوالی پر وخت پانگوالی د ډېرې ګټې دلاسته راوړلو په موخه ډېره پانگونه کوي چې ورسره تولید ډېرېږي او د تولید ډېرښت د استخدام سطحه لوړوي د استخدام د سطحې په لوړوالي سره خلک عاید ترلاسه کوي کله چې د خلکو عاید ډېر شي تقاضا هم ډېرېږي په ځانگړې توګه ګټوره تقاضا چې دغه امر په خپله پانگونه ډېروي او په تولید ډول اقتصادي پرمختګ رامنځته کېږي. په یاد ولری چې په دې کې یوازې مطلوب قیمت په نظر کې نیول کېږي که قیمتونه ډېر لوړ لاړ شي بیا یې پایله منفي وي. ددې نظریې مخالفین وایي: د قیمتونو د جگوالی سره د تولید د عواملو قیمت هم لوړېږي چې پانگوالی

مجبور دي خو د خپلې گټې یوه برخه د قیمتونو په لوړوالي ورکړي چې ورسره د تولیداتو قیمتونه هم لوړېږي، د هېواد په ملي اقتصاد ډېرې اغیزې لري دا اغیزې ډېر وخت منفي وي او ټولنیزې ستونزې هم راپیدا کوي. د قیمتونو نامطلوبه لوړوالی او ټیټوالی په حکومت او ټول هېواد ډېرې بدې اغیزې واردوي نو له دې کبله د قیمتونو د نامطلوبه جگوالي او ټیټوالي مخه باید ونیول شي. د قیمتونو د نوساناتو اغیزې د هېوادونو د اقتصادي پرمختګ له کبله متفاوتې وي. دا اغیزې په پرمختیایي هېوادونو کې ډېرې وي ځکه په دې هېوادونو کې د پانګې کمښت او د قیمتونو لوړوالی د هېوادونو اقتصاد زیانمنوي.

ب - د قیمتونو د جگوالي سببونه : غواړم په دې ځای کې دا بحث نور هم اوږد کړم او دا موضوع په پراخه توګه وڅېړم هغه سببونه چې د قیمتونو د جگوالي سبب ګرځي په لنډ ډول تر څېړنې لاندې نیسو ځکه چې په نورو اقتصادي بحثونو کې څېړل شوي:

د قیمتونو د جگوالي پیسیز (پولي) سببونه

۱. د بودجې د کسر سیاست : کله چې حکومت په دې هڅه کې شي چې د بودجې کسر د پیسو د نشر له لارې یا د نورو لارو چې د پیسو مقدار بیدون د توکو د تغیر څخه ډېر کړي د پیسو د مقدار په تناسب سره په تقاضا کې ډېر والی راځي او د قیمتونو سیر لوړوي.

۲. د دولت د لگښتونو په جوړښت کې تغیر: که د دولت جوړښت او د لگښتونو جوړښت منفي لور ته لاړ شي او دغه لگښتونه د تولیداتو او توکو پر تولید ونه لگول شي، بلکې یوازې په استهلاکي او په عادی لگښتونو ولگول شي نو په دې صورت کې قیمتونه لوړېږي.
۳. په دولتي برخه کې د استخدام لوړوالی: دولت په ځانگړو وختونو کې د خپل ټولنیز سیاست مطابق د بېکارۍ د لږه منځه وړلو او د بې ثباتۍ د مخنیوي لپاره په ټولنه کې د استخدام سطحه لوړوي، نو په دې صورت کې پټه بېکاري او د مصنوعي عاید په وجه په بازار کې تقاضا تغیر خوري چې دغه تقاضا د قیمت د لوړوالي سبب ګرځي.
۴. د سپما شویو پیسو کارول د قیمتونو د جگوالي له کبله: په هغه حالت کې چې سپما کوونکي د خپلو لگښتونو د پوره کولو لپاره چې د قیمت د لوړوالي له امله رامنځته شوي له خپلو سپما شوو پیسو څخه ګټه پورته کړي، تقاضا ډېرېږي او قیمتونه نور هم لوړېږي.
۵. د یو بد رواني حالت جوړول چې سپما کوونکي پیسې په اسعارو تبادله کړي: رواني حالت هم کولای شي د تقاضا په زیاتوالي کې رول ولوبوي چې دغه رول په ځانگړو حالتونو کې وي په دې رواني حالت کې تقاضا کوونکي د تقاضا د لوړوالي لپاره هڅه کوي او دغه هڅې په بازار کې تقاضا ته تغیر ورکوي او د قیمتونو د لوړوالي سبب ګرځي.
۶. د پیسو په وسیله د ثابتو شتمنیو رانیول: کله چې پیسه لرونکي خلک د پیسو د ارزښت د کمښت له وېرې پیسې د ثابتو شتمنیو د رانیولو لپاره

کاروي نو په دې وسیله ثابتو شتمنیو ته تقاضا لورېږي او قیمتونه هم لورېږي

د قیمتونو د لوړوالي توکیز سببونه

۱. د توکو د تولید کمښت : د توکو د تولید کمښت د توکو په تولیدیزه عرضه او تولیدیزه تقاضا کې تغیر رامنځته کوي او دغه تغیر د تقاضا لور ته ځي چې دغه تقاضا په خپله قیمتونه لوړوي .

۲. د توکو د تمام شوي قیمت لوړوالی او د لېږد رالېږد د لگښتونو لوړوالی : د لېږد رالېږد د لگښتونو د لوړوالي له کبله قیمتونه لورېږي چې دغه لگښتونه د عصري وسایلو نه کارول، د ښو مواصلاتي لارو نه شتون له کبله رامنځته کېږي چې ورسره د توکو قیمتونه هم لورېږي.

۳. په ترانسپورت او انتقالاتو کې موانع او ستونزې : د توکو د لېږد او انتقالاتو ستونزې د توکو قیمتونه لوړوي ستونزې د قوانینو ګونګ توب، د ژباړې په وسیله مغلقیدل، او له نورو هېوادونو د قوانینو راخیستل، بد امنی، په غیر رسمي ډول له ترانسپورتي شبکو څخه د پیسو اخیستل او بعضي وخت د جغرافیایي موقعیت له کبله راپیدا کېږي.

۴. احتکار د پانګوالو، سوداګرو او مولدینو معلومات نه شتون د ټولنې په اړه : په دې اړه ډېر څه نه وایم ځکه په دې اړه ټول پوهېږي په ځانګړې توګه هغه څوک چې دا عمل ترسره کوي ځکه دا عمل د نړۍ په ټولو ادیانو کې ناروا عمل ګڼل شوی چې له دې سره هم قیمتونه لورېږي .

د جوړښت له کبله د قیمتونو لوړوالي

۱. د پرمختګ او د تولید د عوامل ترمخ نامساوات : په دې ځای کې نامساوات څخه موخه د تولید د عواملو په داخل کې د تولید د عواملو ترمخ او بل اړخه یې د تولید د عواملو او د پرمختګ ترمخ بې تناسبیده چې دغه بې تناسبی د قیمتونو د لوړوالي سبب ګرځي. دا په دې مانا چې په ډېرو هېوادونو کې د موخو د ترلاسه کولو لپاره د تولید عوامل په کافي اندازه شتون نه لري ورسره قیمتونه اغېزمن کېږي چې په ډېرو مواردو کې لیدل کېږي د پانګې تناسب له نورو عواملو سره بې تناسبی بنسټي چې دوه ډوله اغېزې په قیمتونو لري .
۲. د خپل سري سیستم او بڼه بانګي سیستم نه شتون
۳. په ازاد بازار کې د سود د بیې لوړوالي په ځانګړې توګه په پرمختیایي هېوادونو کې.

د قیمت د لوړوالي رواني سببونه

۱. د ټول اقتصاد په اړه د بدو نظرونو رامنځته کېدل او د مرکزیت د له لاسه ورکولو وېره.
۲. د ځینو ذهنونو شتون چې د ورځپاڼو پروپاګند قبلوي دا ډول قیمتونو ته په اقتصاد کې اخباري قیمتونه وایي چې د ناوړین په وخت کې د قیمتونو د لوړوالي د لوی عامل په توګه ګڼل کېږي.

د قیمت د لوړوالي د مخنیوي لارې ګودرې

- د پیسو د سیاست لارې ګودرې :
 ۱. د پور دولتي اسنادو نشرول
 ۲. له لارمو سپماوو څخه ګټه پورته کونه
 ۳. له کريدتي سياستونو څخه د سوداګرو لپاره ګټه پورته کونه
- د توکو د سياست لارې ګودرې :
 ۱. د توليدي موسيساتو تقويه چلېد پر توکي عرضه کوي په ځانګړې توګه د دولتي توليدي موسيساتو.
 ۲. د دولت د کارکونکو تقويه د لويې مصرفي ګټګوري په توګه د هغوی لپاره د توکو اسانتياوې برابرول .
- کوچنۍ او کنټرولي لارې ګودرې :
 ۱. د احتکار د مخنیوي لپاره لازم اجرات کول
 ۲. د قوانینو او طرز العملونو جوړول د سوداګرو د ګټې په منظور په هغه صورت کې چې د قیمتونو لوړ والی ملي اقتصاد تهديدوي.
 ۳. د یوې ستراتيژي جوړول چې وکولای شي په ځانګړو وختونو کې ځانګړي کارونه ترسره کړي .

د - د قیمتونو د تغیر اوږدمهاله موخې : پدې اړه غواړم د موضوع د روښانولو لپاره د نوبل جایزې ګټونکي "سامولین" د مشهور کتاب د نړۍ اقتصاد څخه یوه خبره نقل کړم : اخري مطلوب هغه دی چې زموږ د ټولنې اقتصاد تل کامل استخدام او د پراختیا په حال کې وي نوسانات او

سوداگریز دوران وټاکل شي په اصطلاح (د ډالرو لېونۍ گډا) دا په دې مانا چې د قیمتونو شدید نوسانات په روښانه او ضعیف حالت کې کنټرول کړي ولې د قیمتونو د لوړوالي اوږد مهاله سیر په اړه دا نظریې وړاندې شوې دي:

a. د قیمتونو د تثبیت نظریه: د دې نظریې پر اساس د قیمتونو مودل باید د اوږد مهال لپاره ثابت وساتل شي د نفوسو په ډېرښت، د پانګې د ډېروالي او فني پرمختګ له کبله ټولیز لګښتونه لوړېږي د پیسو مزدونه او حقیقي مزدونه لوړېږي او کار پرمختګ کوي.

b. د تل ډېرښت نظریه او د قیمتونو ټیټوالی: د دې ډول سیاستونو مخ ته وړل کامل استخدام رامنځته کوي او په ټولیز تولید ډېرېږي. د ټولنې ټولیز ډالري لګښتونه او د کار د مناسب ګټورتوب ډېرښت او د اقتصادي کړنو پراختیا نسبت قیمتونو ته تیز وي. په دې شرایطو کې پیسیز (پولي) مزدونه په مسلسل ډول لوړېږي ولې حقیقي مزدونه ډېر کمزور وي، نو ځکه د ژوند لګښتونه جریان لري.

c. د تل تنزیل نظریه او د قیمتونو ټیټوالی: د دې سیاست په کارولو سره پیسیز (پولي) مزدونه او هغه عواید چې له شتمنیو لاسته راځي تقریباً ثابت وي. هغه ډېرښت چې د فني روش له پرمختګ څخه لاسته راغلی وي د قیمتونو د تنزیل له لارې د مصرفونکو عاید ګڼل کېږي پیسیز (پولي) مزدونه ثابت پاتې کېږي ولې حقیقي مزدونه ډېرېږي. د قیمتونو تنزیل باید د اقتصادي کړنو او کسبونو د کمښت سبب ونه ګرځي د دې لپاره باید د

قیمتونو تنزیل له دې وړاندې چې د اقتصادي موسساتو د خرڅلاو قیمت ټیټ کړي باید د هغې موسسې د تولید لگښتونه ټیټ شي .
د حل درې واړه لارې چې وکولای شي بېکاري خپلې ټیټې کچې ته ټیټه کړي او په دې حد کې باقي پاتې شي د منلو وړ دي. په یوه اقتصادي حوزه کې د دریوو لارو چې هره یوه قبوله کړي تفاوت نه لري په دې شرط چې د قیمتونو په اړه وړاندوینه شوې وي او اقتصادي دستگاه باید ځان ورسره تطبیق کړي.

د پیسو بازار ته د سیاستوال ورتګ

یو سیاستوال څنګه کولای شي چې د پیسو بازار ته داخل شي باید له کومو لارو ګودرو کار واخلي او له هغه بازار څخه څنګه ځان لرې کړي کوم چې ده د تائید وړ نه وي. سیاستوال باید لاندې کارونه ترسره کړي.

- کولای شي چې د بازار له تحلیل څخه ګټه واخلي او په دغه تحلیل کې له لاندې میتودنو څخه کار واخلي :

۱. سوات S.W.O.T: سوات له څلورو انګلیسي کلمو څخه جوړ شوی چې د تحلیل لپاره اساسي موضوعات بیانوي. په یاد ولرئ چې دغه میتود په ټولو تحلیلونو کې تر ټولو ګټور میتود دی.

کمزوري Weakness	ځواکمنتیا Strengths
ګواښونه Threats	موکې (فرصتونه) Opportunities

دلته سياستوال بايد په دې پوه شي تېرو طريقو کومه خواکمنتيا لرله، کمزوري يې څه وه چې کار پرې وشي او تر څنگ يې کومې موقې او فرصتونه لرل له موقود کومو عواملو پر اساس گټه نه ده پورته شوې او له کومو موقو يې نهايي گټه پورته شوې کوم شى زموږ سياست گواښوي او تر کومه ځايه يې زموږ سياست تهديد کړى. د ساري په نظر کې نيولو سره ديو هېواد اقتصادي حالت تحليل کړئ او دهغه پر اساس خپل سياست جوړ کړئ اوس بڼه لارښود لرئ او د پيست له ميتود څخه کار واخلي.

- پيست P.E.S.T: په دې ميتود کې د پيسو سياستوال سياسي حالت تر څېړنې لاندې نيسي او هغه په دې هڅه کې وي تر څو په دې وپوهېږي چې سياسي اوضاع د پخوانيو سياستونو په تطبيق او عدم تطبيق څومره اغېزه لرله او هغه بايد ځانته راملومه کړي.

اقتصادي وضعه هم د پيسو سياستوالو ته اړينه ده او هغوى بايد په دې پوه شي چې په څه ډول اقتصادي حالت کې قرار لري کوم ډول اقتصادي حالت په اقتصاد حاکم دياو په دې حالت کې بايد کوم تدابير ونيسي.

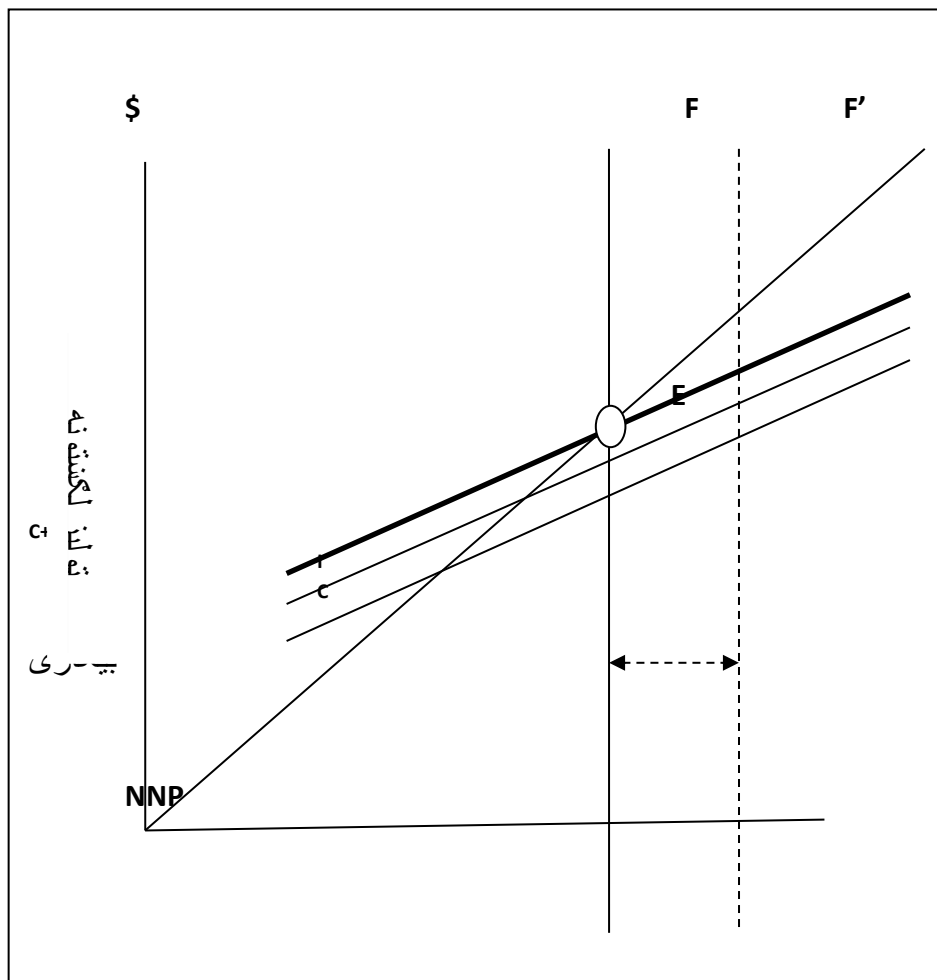
ټولنه چې په خپله د سياست منشا ده او د پيسو د سياستوالو لپاره ځانگړى اهميت لري، ټولنه چې سياستوال په کې ژوند کوي کولای شي د سياست د تطبيق په برخه کې بڼه انگيزه او يا بده انگيزه رامنځته کړي په ډېرو مواردو کې نوې پرېکړې د نوي سياست په بڼه بې گټې وياو بايد انتظار وکړي تر څو شرايط بڼه شي چې ډېرى سياستوال په دې پوهېږي. د شرايطو په نظر کې نه نيول که سياست هر څومره معقول وي له ناکامۍ سره مخامخېږي له تېرو

سیاستونو څخه عبرت واخلاو یوازې اصلاحات وکاروئ چې دا په حقیقت کې واقعیت ته ځان سپارل دي او له تېزوالي معقوله تېښته ده .

له ټکنالوژۍ څخه ګټه پورته کولهم د یو سیاستوال لپاره اړینه ده او هغه باید په دې پوه شي چې له ټکنالوژۍ څخه ګټه تر کومې کچې ده د دې معلوماتو په وسیله برېښنایي وسایل د پیسو په روشنو کې ټاکنې به له دې له ډېرو برېښنایي وسایلو څخه ګټه پورته کونه د پیسو د سیاست د یوې وسیلې په توګه چې د تطبیق شرایط یې شتون ونلري په اقتصاد کې په نا بیره توګه ثقافتی خلا رامنځته کوي. هغه باید په دې پوه شي څو سلنه اقتصاد کولای شي له پرمختللي ټکنالوژۍ ګټه واخلي او باید کوم ډول ټکنالوژي وي، ځکه په ځینې هېوادونو کې دویم لاس ټکنالوژي ګټوره وي نسبت اول لاس ته. هندوستان په دې برخه کې ډېرې تجربې وازمولې او ښې پایلې یې تر لاسه کړې. د لومړي وزیر راجیو ګاندي د اندراګاندي زوی په وخت کې هندوستان خپل اقتصاد کمپیوټرایز کړو اولومړي وزیر یې دویم لاس کامپیوټرونه له المان هېواد څخه واخیستل چې د هندوستان دولت په لومړیو کې له دې طرحې سره مخالفت درلود او تاکید یې کاوو چې لومړۍ درجه کمپیوټرونه باید له جاپان او یا بل هېواد څخه واخیستل شي د هندوستان د لومړي وزیر دلیل دا و چې دا کمپیوټرونه د هېواد د شرایطو مطابق دي او موږ کولای شو چې ښه ګټه ترې واخلو او کهکله یې جوړېدو ته اړتیا پیداشوه، نو کولای شو چې په هندوستان کې یې بېرته جوړ کړو، خوډېری وخت ددې کمپیوټرونو ترمیم د نوي کمپیوټرونو داخستلو هومره لګښت درلود. هند له لږ وخت وروسته په

دې وتوانېده چې خپل لومړی کمپیوټر بازار ته عرضه کړي او د هند اقتصاد کمپیوټرایز کړي .

څرنگه چې په شکل کې گورۍ له ټکنالوژۍ ګټه پورته کونه یو مسئله ده او د بدو اثراتو د مخنیوي په خاطر چې په نظر کې نیول کېږي جدي کار ته اړتیا لري. مهمه مسئله ده باید په نظر کې ونیول شي او بحث پرې وشي له لور تخنیک څخه ګټه پورته کول کېدی شي چې ډېره مثبتې وي ولې په ډېرو مواردو کې د بېکارۍ سبب ګرځي. دا مسئله په پرمختیايي هېوادونو کې ډېره مهمه ده. په دې ځای کې لیدل کېږي هغه تغیرات چې په تخنیک کې راوستلی شي او په نورو عواملو کې تغیرات رانه وستل شي د بېکارۍ د رامنځته کېدو سبب ګرځي او که نورو عواملو ته مثبت بدلون ورکړو ګراف بل شکل غوره کوي.

د پیسو له وسایلو بڼه ګټه پورته کونه

پیسې د پیسو د سیاست مهمه وسیله ده، پیسې کېدی شي چې هم موخه او موخې ته د رسیدو وسیله وي. د پیسو دا دوه ګونې ځانګړتیاوې د پیسو اړتیا د پیسو د سیاست په برخه کې ښيي. پوهېږئ چې ټول د پیسو سیاستونه د پیسو د مطلوب ارزښت او له دې لارې نورې موخې لکه اقتصادي او ټولنیز پرمختګ رامنځته کول دي. د دې لپاره چې یو کوچنی بحث په پیسو وکړم د پیسو له ډولونو یې رانیسم. دا جادويي وسیله چې په اوسني وخت کې پرې ټول توکي اندازه کېږي بېلا بېل تعریفونه لري :

زه مینه لرم چې ووايم : هر هغه څه چې د پیسو دنده ترسره کړي پیسې دي. غواړم پیسې د دندو پر اساس وپېژنم او له همدې لارې ټولیز تعریف ته ورسیم. "فرانسوا پیرو" پیسې د تبادلې او د ارزښت د ساتلو د وسیلې په توګه راپېژني او یو له مشهورو تعریفونو څخه ګڼل کېږي چې د پیسو په اړه شوی دی. د امریکا مرکزي بانک د پیسو په اړه وایي: پیسې عبارت دي له بانکنوټو، سکو، روان حسابونو، مسافري چکونو او د سپیماله حسابونو څخه .

د پیسو ډولونه: د پیسو د ډولونو په اړه د نورو علومو په څېر د پوهانو ترمنځ اختلاف شتون لري خو د پوهانو د نظریاتو د اختلافاتو سره سره بیا هم موږ د پیسو ډولونه تر څېړنې لاندې نیسو، د ښه پوهولو لپاره اړینه ګڼم چې د پیسو د رامنځته کېدو په اړه معلومات ترلاسه کړو که څه هم دا موضوع به تاسو ته تکراري وي خو بیا تکرار یې ښه ګڼم .

د پیسو رامنځته کېدل: پوهان په دې باور دي ، کله چې بشر دوو عناصرو ته لاسرسی پیدا کړو د انسان په ژوند کې بشپړ بدلون رامنځته شو . چې دغه دوه عناصر یو پیسې او بل اسپرین قابلیت دي. انسان یې دومره پیاوړی کړو چې نور موجودات د انسان دلګښت یوه برخه وګرځېده. تبادلې چې د انسان د ژوند دوام پرې ولاړ دی او موږ نشو کولای پرته له تبادلې خپل پرمختیایي کارونه تنظیم کړو. انسان د ژوند له لومړۍ ورځې څخه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو

لپاره قدم پورته کړی دی. چې دغه اړتیاوې د ډېر لږ وخت لپاره په چپ او گونگهاله کې ترسره شوې، وروسته توکي رامنځته شول او د توکو په منځ کې ځينې د تبادلې په توگه وکارول شول چې ددې باوجود نشم کولی هغوی ته پيسې ووايم خو بيا هم د پيسو دنده يې تر ډېره وخته ترسره کولهاو د تبادلې لارې مخته يوه.

ځيني پوهان پيسې د تبادلې په توگه په اتلمه زېږدیزه پېړۍ کې چې کله فلزي پيسې رامنځته شوې پېژني او ويېکولای شول چې په اتلمه زېږدیزه پېړۍ کې په ټوله نړۍ حکومت وکړي. د پيسو درامنځته کېدو د ځای په اړه د پوهانو ترمنځ د نظر اختلاف شتون لري يو شمېر پوهان د نورو علومو په څېر د پيسو د راپيدا کېدو ځای يونان گڼي او د کار د اسانۍ لپاره نور ځايونه خيالي گڼي، ولې تر اوسه په دې اړه کوم ليکلی ثبوت نشته خو تاريخ شاهد دی چې چينايان لومړني خلک ول چې له سند څخه يې د اوسنيو پيسو په توگه کار اخيستی، چين لومړنی هېواد و چې په کال ۱۴۵۵ زېږدیز کې يې پيسې نشر کړې له هغې ۲۰۰ کال وروسته په اروپا کې سند د بانکنوټ په شکل نشر شو د بانکنوټ سند د نشر لپاره بڼه بهانه دا وه چې د سرو او سپينو زرو ډېرښت له کبله د دوی په ارزښت کې کموالی راځي او قيمتونه لوړېږي. له دې معلومېږي چې چينايانو د پيسو د پرسوب اصطلاح له اروپايانو پخوا پېژندله او دهغه د مخنيوي لپاره يې دا کارونه ترسره کړي ول ولې لويديز نشرات دغه موضوع په لويديز پسي تړي او

وايي چې دا اصطلاح په لومړي ځل په هسپانيا کې کارول شوې او دلیل راوړي چې د استهکالم بانک ۱۶۳۰ زېږديز انگلستان بانک ۱۶۹۴ زېږديز چې وروسته بيا د فرانسې سلطنتي بانک او نورو بانکونو پیسې نشر کړې. بابليانو هم د شپږم سالار "اسوري هامورابي" په وخت کې پدې اړه په کال ۱۴۰۰ ق.م کارونه ترسره کړي دي. زموږ په هېواد کې هم له ډېرو پخوا زمانو څخه تمدن (بشاريتوب) شتون درلود او د پیسو نښې د اریایانو له وخت څخه تر سترگو کېږي او هغه سکې شتون لري چې اریایانو به په تبادلو کې ترې ګټه پورته کوله او د لوړ کلتور څخه برخورداره وې. بیا هم د پیسو تر ډولونو وړاندې غواړم د پیسو ځینې مهمې ترمینالوژۍ چې د پیسو یو سیاستوال باید پرې پوه شي ذکر کوم زما موخه هغه نه دي چې پوهېږي بلکې هغه دي چې اړتیا ورته لري :

د پیسو د سیاست لپاره اړین اصطلاحات

- د پیسو ورکړل شوی نظام : په دې ډول نظام کې حکومت د پیسو مقدار په دوران کې د دې لپاره تنظیموي څو ځینې موخې (د قیمت استقرار) ترلاسه کړي. دې ډول نظام ته **Fait Standard** نظام هم وایي .

- د پیسو زېرمې : د هغو سره زیرزو سکو مقدار چې دولت یا بانک د تضمین په توګه د اعتباري پیسو پر وړاندې چې په دوران کې دي ، ساتلې وي .
- د پیسو واحد : یو ځانګړی مقدار جنس چې د پیسو د معیار په توګه ټاکل کېږي او نوم ورته تعینېږي .
- د پور تبدیلول په پیسو : د بانکي سیستم په وسیله د پیسو د ډبرنټ په موخه د پور دولتي اسنادو اخیستل . کله چې دا اسناد د بانکونو له خوا اخیستل شي هغه پیسې چې د دې په مقابل کې ورکول کېږي د پیسو حجم په دوران کې ډېروي .
- د پیسو معیار : هغه معیار چې دهغې پر اساس پیسې نشرېږي او د هغه لپاره د پیسو مقدار تعینېږي . په لاندې ډول دي :
 - ♣ دوه فلزه معیار : هغه معیار چې په هغه کې دوه متناسب فلزه د تبادلې د معیار په توګه ټاکل کېږي او خپل منځ کې هېڅ ارزښتي اړیکه نلري .
 - ♣ د سرو او سپینو دوه فلزه معیار : هغه معیار چې په هغه کې دواړه فلزه په تبادلې کې داخل وي او دواړه ارزښتي اړیکه ولري .
 - ♣ د سرو سکه یي معیار : هغه معیار چې بانکونو ته کې د سرو په سکو د تبادلې وړ وي . چې په دې معیار کې د بانکونو د سرو زېرمې کمېږي .
 - ♣ د سرو اسعاري معیار : دا معیار په نړۍ کې تر ټولو مشهور معیار دی دا معیار د بریتن وېز په نامه هم مشهور دی او د کال ۱۹۴۵-۱۹۷۳ پورې د نړۍ لومړی د پیسو معیار و چې پر تبادلې حاکم و دا معیار د امریکا د

ژمنې پر اساس رامنځته شوی و او په دې کې امریکا ژمنه کړې وه چې د یو ونس سرو په مقابل کې به ۳۳ ډالر ورکوي چې بیا په ټوله نړۍ کې خلکو د سرو پر ځای ډالر ساتل .

♣ د سرو معیار : دا معیار تر ټولو پر ځای معیار دی چې د ډېر اوږد وخت لپاره یې په نړۍ کې د معیار په توګه دنده ترسره کړې ده اوس هم د نړۍ ډېرو پوهانو او هېوادونو د پیسو عرضه د سرو په معیار پیسې تړي . په اوسني وخت کې سرو معیار ته ګرځېدل د اقتصاد د علم له ګرمو مسایلو څخه شمېرل کېږي چې انگلستان یې تر ټولو ډېر طرفدار دی . د دې نظام مهم اصل دا دی چې سره د اصلي معیار په توګه او دهغې پر اساس نورې پیسې کارول کېږي . د دې تیوري طرفدار په دې عقیده دي چې د سرو معیار د پیسو د عرضې د کنټرول لپاره ښه ځواک دی .

♣ کاغذي اصلاح شوی معیار : په نړۍ کې تر ټولو دود معیار دی پدې معیار کې پیسې په خپله په خپل ذات کې د تبادلې وړ دي او زموږ په هېواد کې هم همدا معیار چلېږي .

- د پیسو نظام : یوه ټولیزه اصطلاح ده چې د هغه په مفهوم کې سیاستونه او معاملات داخل دي د یو هېواد پیسې تر خپلې اغېزې لاندې راولي .
- د پسو واک : د هر هېواد دا حق دی تر څو خپل اقتصاد مصئون کړي د پیسو د پرسوب، بېکارۍ، د تادیاتو د بېلانس نامساوات ، د یو شمېر نړیوالو موسساتو په شتون کې په ځانګړې توګه د نړیوال وجهي صندوق له ژمنې سره سم پوره کړي .

- باور Credit: د یو مبلغ هر ډول ورکړه یا د ورکړې ژمنه ده چې د ټکټانې (سود) د ورکولو سره د ورکړل شوي مبلغ د بېرته ورکړې حق، د نورو تضمین شویو او نا تضمین شویو لگښتونو، د پور هر ډول تمديد، هر ډول صادر شوي تضمین او د پور د بهالرونکو سندونو د پیردولو او یا د مبلغ د ورکړې د ژمنې دنورو ډولونو په عوض چې په مستقیمه توګه یا د ټکټانې د تخفیفی پیروډنې د یوې بې واسطې ورکول شوی وي. د افغانستان د بانکوالۍ قانون
- د پور ارزښت لرونکي اسناد: د معاملې وړ د پور سند، د هغه معادل سند او د معاملې وړ سند دی چې د ګډون یا د تبادلې د ژمنې له لارې د معاملې د پور د بل ارزښت لرونکي سند د حصول حق ورکړي د پور ارزښت لرونکي سندونه د دفتر په ثبت شویو سند کې شامل دی. د افغانستان د بانکوالۍ قانون
- سپارنه: د یو مبلغ پیسو تحویل دی چې د بانک د دفترنود جاري یا سپما په یو حساب کې شاملېږي. دغه تحویلي د یو تړون پر بنسټ چې د سپارونکي یا د هغه د استازي او بانک ترمنځ، بل حساب ته د بېرته ورکړې، لېږدونې په هکله له ټکټانې یا له هغې پرته یا جائزي سره سم دستي او معیادي غوښتنې په وسیله صورت مومي. د افغانستان بانک د بانکوالۍ قانون.

اوس د دې وخت رارسېدلی چې د پیسو د ډولونو بحث ته داخل شو او هر یو تر څېړنې لاندې ونیسو. د اقتصاد د علم پوهان پیسې په بېلابېلو

ډولونو وېشي چې په دې مورد کې هم یو له بل سره اختلاف لري پیسې په خپله خوښه چې ورته ښه ښکاره شوي تقسیم بندي کړې دي. پوهانو دغه وېش په دوه کتگوریو تقسیم بندي کړی دینوموړي پوهان پیسې په دوه برخو وېشي چې له فزیکي او لیکلو پیسوڅخه عبارت دي چې اوسمهال دا په یو ښکلي خیال بدلې شوي او د پیسو نور ډولونه هم په همدې کې راځي.

زه اوس پیسې په څلورو برخو وېشم چې د پیسو بهترين وېش دی او دغه وېش په لاندې ډول دی :

- سکې
- بانکنوټ
- لیکلې پیسې
- برېښنايي پیسې

د پیسو دا ډول وېش د تبادلې عمل ته پراختیا ورکوي له بلې خوا د پیسو د تحلیل په وخت کې اسانتیا رامنځته کوي د پیسو وېش د پېچلي کېدو په موخه نه، بلکې د کار د اسانتیا په موخه ترسره کېږي چې سیاستوال یې باید په نظر کې ونیسي. د پیسو څلور پورتنیو ډولونو په ځانګړو وختونو کې د تبادلې دوسیلي په توګه دنده ترسره کړې ده. کولای شو چې سکې او بانکنوټ د فزیکي پیسو په توګه تر مطالعې لاندې ونیسو ولې د دې دواړو جدا کول د تحلیل لپاره یو بل امتیاز ورکول دي.

(۱) سکې: سکې د تبادلې د وسیلې په توګه د ډېر وخت لپاره دنده ترسره کړېده او د اتلمسې زېږدیزې پېړۍ په جریان کې یې حاکمیت درلود. فلزي سکې چې له بېلابېلو فلزاتو جوړې وې په بېلابېلو سیمو کې د تبادلې وسیلې په توګه دنده ترسره کوي او د سیمې د خلکو ستونزې له منځه وړي چې دا فلزاتګل سپین زرګل اوسپنه او ګل نور فلزات ول چې په هماغو سیمو کې مقتدر ولاو د پیسو په توګه د خلکو له خوا منل شوي وو او تبادلې پرې ترسره کېده. خو ګل چې سره او سپین زر د تبادلې د وسیلې په توګه رامنځته شول نو تبادلې یې په ډېر لوړ حد کې کړه او ورسره د انسان د ژوند سطحه هم لوړه شوه. د دغو دوو فلزاتو د هغو ځانګړو خصوصیاتو له کبله چې په خپل ځان کې یې لرل وکولای شول چې ډېر وخت په دې برخه کې تېر کړي. چې دغه خصوصیات په لاندې ډول دي:

- دواړه فلزات نایاب او کم یابه
- دواړو د لېږد اسانتیا لرله
- دواړه په کوچینو برخو د وېشلو قابلیت لري پرته له دې چې وزن یې کم شي.

- دواړه د زنگ د نه نیولو قابلیت لرلو
- دواړه پرته له تبادلې د زیوارتو په توګه هم کاریدل.
- دواړه ذاتي ارزښت هم لري

فلزي پیسو په اقتصاد ځانګړې اغېزه لرله چې په لاندې ډول یې تر مطالعې لاندې نیسو:

- په لومړي ځل تولید له لگښت څخه د دې وسیلې په واسطه بېل شو
- دا په دې مانا چې خرڅونکو خپل توکي د پیسو په بدل کې خرڅولو په مقابل کې یې پیسې لاسته راوړلې او د اخیستلو عملیه یې ډېر وخت وروسته تر سره کوله چې په حقیقت کې تولید له لگښت څخه په همدې طریقې بېل شو.
- دې وسیلې د زېرمه کولو حد پورته یوړ او ډاډمن یې کړو.
- د تبادلې رامنځته کېدل پرته له تولید څخه .

انسان د تاریخ په اوږدو کې څو ځلېد فلزي پیسو څخه د معیار په توګه کار اخیستی چې له دغو معیارونه څخه په لنډه توګه یادونه کوو :

- د سرو او سپینو زرو دوه فلزه معیار
- د پیسو دوه فلزه معیار د سرو او سپینو زرو په نسبت
- د پیسو یو فلزه معیار
- په بعضي مواردو کې د پیسو مختلط معیار هم په همدې وېش کې راځي.

۲) بانکنوټ : بانکنوټونه په لومړیو کېد کاغذي پیسو په شکل رامنځته شول چې په پخوا زمانو کې د یونان خلکو د پور د سند په بڼه کاروو او د رسپتا په نامه یې یادوو . وروسته بیا ترې کاغذي نوټ جوړ شویو حقیقت کې ویلی شو چې بانکنوټ د هماغو پخوانیو اسنادو پرمختللی شکل دی ، کاغذي پیسېد لومړي ځل لپاره په ختیځ کې په اجباري ډول د تبادلې د وسیلې په توګه رامنځته شوې او چینایان لومړني خلک ول چې کاغذي پیسې یې رامنځته کړې په هغه وخت

کې چې په نړۍ کې بانک شتون نه درلود چینایانو د خپلو ستونزو د رفع کولو لپاره کاغذي پیسې د تبادلې د وسیلې په توګه رامنځته کړې تاریخې شواهد ښیي چې په کال ۸۰۶ زېږدیز کې د "فوبیلای قا ان" په وخت کې کاغذي پیسې د نورو فلزاتو تر څنګ رامنځته شوې په هغه وخت کې چین دې پایلې ته رسېدلې و چې سره او سپین زر نه شي کولای د تبادلې اړتیا پوره کړي او د پیسو د وسیلې د کمښت احساس کېدو نو هغوی دا لارمه وګڼله چې د فلزي پیسو پر ځای کاغذي پیسې نشر کړي چې لګښت هم پرې کم راځي. ددې پیسو د اعتبار تضمین امپراتور وکړو دې پیسو گردش او اجباري قبولي لرله. د چین لوی سیاح "مارکوپولو" چې نظریات یې زموږ په هېواد کې هم ډېر د قدر وړ دي په دې اړه وايي ((هېچا د دې جرئت نه لرلو تر څو خپل ژوند په خطر کې واچوي او د پیسو د نه اخیستلو هوډ وکړي)) له دې جملې داسې څرګندېږي چې په هغه وخت کې د پیسو منل یو اجباري امر و که چا نه منلو دا په دې مانا چې د مرګ له ګواښ سره به مخ و ځکه چې دا د امپراتور امر و.

دا مسله ټولیدیزو پوهانو د ادعا د ردېدو ښکاروندوی ده زما په باور په یونان کې چې کوم اسناد په تبادله کې کاریدل د پور د سند په توګه خلکو ته د منلو وړ و، نه د تبادلې د وسیلې په توګه. د لومړي ځل (۱۶۵۶ز) لپاره بانکوت په سویډن کې رامنځته شول او د سویډن مشهور پوه "پالم شتروخ" دا ابتکار وکړو. په اسیا یی هېوادونو

کې دا کړنه په نولسمه زېږدیزه پېړۍ کې ترسره شوه خو دلومړي ځل لپاره کاغذي پیسې په چین کې نشر شولې او پر خلکو منل یې هم اجباري ول. زموږ په هېواد کې دا کړنه په کال ۱۹۱۹ زېږدیز کې تر سره شوه او په دې وخت کې د پیسو مختلط نظام چې کاغذي او فلزي پیسې وې هم رامنځته شو. د کاغذي پیسو رامنځته کېدل په هغه وخت کې یوه لوی نوښت و چې د هېوادونو په اقتصاد کې یې یو حرکت رامنځته کړو. ددې وسیلې د رامنځته کېدو او پراختیا سبب په لاندې ډول دی :

♣ د سرو زرو د زېرمو د کمښت مخنیوی او ورځ تر بلې د دغه

فلز لوړوالی

♣ د لگښتونو لوړوالی او په دې وسیله نغدو پیسو ته د اړتیا

ډېروالي د ټولنې د اړتیا مطابق .

پورتني سیستمونو کې کاغذي اصلاح شوی سیستم تر ټولو ښه سیستم دی چې په دې سیستم کې پیسې په خپل ذات کې د تبادلې وړ دي. افغانۍ پیسې هم په همدې چوکاټ کې مطالعه کېږي .

(۳) برېښنايي پیسې :

- د برېښنايي پیسو نسبي گټې : برېښنايي پیسې لاندې نسبي

گټې لري :

• نسبت نورو پیسو ته ډېرې په امن کې وي

- سرعت یې ډېر، له نورو پیسو سره د مقایسې وړ نه

دی

- په اسانه کارول او ښه گټه پورته کونه
 - له نورو پیسو څخه یې لگښتونه په څو ځلې کم دي
 - د انساني اشتباهاتو کمښت
 - د وخت مطابق ښه مدیریت او معقولیت
- برېښنايي معاملات : لویه پوښتنه دا ده چې برېښنايي معاملات کوم دي ؟ دا معاملات ځانته ځانگړی تعریف لري :

د پیسو هر ډول برېښنايي لېږد بېله پخوانیو طریقو څخه (چک، په نغده ډول او نور کاغذي لارو ته مشابې) د یوې برېښنايي لارپه وسیله د ساري په ډول د تېلفون، کمپیوټر، مقناطیسي نوارونو په وسیله په دې منظور چې یوې مالي موسسې ته اجازه ورکړي تر څو یو حساب کړيږي او یا ډیټ کړي .

د برېښنايي پیسو په توگه د تبادلې د وسایلو ډولونه :

- د پور کارتونه : د پورونو کارتونه د اعتباري کارتونو په څېر دي چې مشتري کولای شي توکي پرې واخلي او تادیه د خپلې بانکي حساب څخه د برېښنايي پیسو په وسیله ترسره کړي .
- د ارزښت د زېرمه کولو کارتونه : دا کارتونه د ورکړې او اعتباري کارتونو په څېر دي ولې توپیر یې په دې کې دی چې د ارزښت د زېرمه

کولو کارتونه د ثابت مقدار مبلغ اسم لرونکي دي. د ارزښت د زېرمه کولو عادي کارتونه د ډالرو له مخکې څخه د ځانگړي شوي مبلغونو اخیستل دي چې مصرف کوونکي یې په راتلونکې کې په لگښت رسوي تر ټولو ښه کارت یې سمارټ کارت دی چې یو چپ لري او کولای شو د اړتیا پر وخت له خپل بانکي حساب څخه مصرف وکړو سمارټ کارت کولای شي چې ای ټي ایم ماشینونو، شخصي کمپیوټرونو او ځانگړو تېلفونونو په وسیله معاملات ترسره کړي.

- نغدې برېښنایي پیسې: نغدې برېښنایي پیسې د برېښنایي پیسو یو ډول دی چې د انټرنیټ په وسیله توکي او چوپړتیاوې پرې اخیستل کېږي یو مشتري کولای شي چې په یو بانک کې حساب پرانیزي له انټرنیټ سره وصل وي برېښنایي پیسو ته لاس رسی پیدا کړي او خپل شخصي کمپیوټر (PC) ته ولېږدوي.
- برېښنایي چکونه: دا چکونه د انټرنیټ گټه پورته کوونکو ته اجازه ورکوي چې خپل صورت حساب ته بهې له دې چې کاغذي چک ولېږدوي ورکړه ترسره کړي د چک گټه پورته کوونکي چک په خپل کمپیوټر کې لیکي او بل چا ته یې لېږي چې په خپل وار بانک ته لېږل کېږي که چېرته بانک په دې پوه شي چې چک سم دی نو بانک د چک پیدا کوونکي ته د حساب لرونکي له حساب څخه ورکړه کوي.

دويم څپرکی

د پيسو د سياست په وړاندې پوښتنې

د پيسو سياستوال بايد لومړی د خپلې دندې د اجرا لپاره د پيسو طرحه جوړه کړي او بيا د پيسو په اړه يو ځانگړی سياست رامنځته کړي خو په لومړۍ مرحله کې بايد اساسي پوښتنو ته ځواب ووايي. د اقتصاد په علم کې دا ډول پوښتنې د يوې موخې لپاره د ښه بنسټ د ايښودلو په خاطر ترسره کېږي. دا پوښتنې په لاندې ډول ترسره کېږي خو په ياد ولرئ چې د هرې پوښتنې لپاره ځواب پيدا کول کله سم يا هم کله نا سم وي. تاسو کولای شئ دې پوښتنو ته شپږيزې IH ۵w نوم ورکړئ. پوښتنو ته پاملرنه وکړئ:

I. څه ؟What

II. ولې ؟why

III. څنگه ؟How

IV. چا ؟Who

V. کله ؟When

VI. چېرته ؟where

دا پوښتنې او د دې لپاره ځوابونه کولای شي چې د يوې طرحې يا يو قانون لپاره ښه لاره جوړه کړي. پرېږدئ چې په دې اړه لږ بحث وکړم. په دې هم ښه پوهېږم چې د هر يومورد په اړه د خپلې موخې پر اساس دا پوښتنې پيل کړم.

۱- څه what؟ له دې پوښتنې څخه موخه دا ده چې ستاسو موخه څه ده؟ چې په حقيقت کې دا برخه ډېره اسانه او يا هم ډېره ستونزمنه ده. تاسو بايد خپله کاري موضوع پيدا کړئ او کار پرې پيل کړئ ستاسو پوهېږئ چې په دې برخه کې تاسو يا ستاسو کاري واحد په ورځو، مياشتو او يا هم څو کاله کار وکړئ څو هغه موضوع چې درکړل شوې پيدا يې کړئ له هغې وروسته چې د بحث مسئله پيدا کړئ او وکولای شئ چې ستاسو سياست تقويه کړي يا يې اصلاح کړي او يا تېر سياست ته تغير ورکړي، لوړې هڅې د پيسو د سياستوال غوښتنه ده.

په ياد ولرئ چې تاسو له دوه ډوله وخت سره مخامخېږئ:

- په بېرني او چټکه توگه
- په دوامداره او څېړنيز ډول

په لومړي موارد کې د سياستوال لپاره د هغه عمل په مقابل کې چې ولاړ دی د هغه د رفع کولو لپاره ډېر وخت نه لري او کار بايد په چټک ډول ترسره کړي او رامنځته شوې مسئله له مينځه يوسي په دې مورد کې د څه! پوښتنه همدا منځته راغلې مسئله ده چې وخت رامنځته کړې ولې د دويمې پوښتنې څه بايد پيدا کړو. په حقيقت کې دا يوه مخکنۍ مسئله ده چې د پيسو سياستوال يې بايد تعقيب کړي. په دې وخت کې د پيسو سياستوال د څېړنوبڼه غوره کوي د پيسو ټول وضعيت تر مطالعې لاندې نيسي چې د پرمختگ، اصلاح او يا د تعديل لپاره د اړتيا مطابق کار ترسره کړي. په دې کې سياستوال څه ته ادامه ورکوي او څه! دي چې د پيسو وضعيت ته اړين

دې په ياد ولرئ چې څه ! په راتلونکې پورې اړه لري او تحليل د اوسنيو قوانينو پراساس چې د پيسو په وضعيت حاکم دي او پرمختگ بايد په راتلونکي کې رامنځته شي .

۲- ولې Why ؟ : دغه پوښتنه د وخت په لحاظ په تېر ، اوس او راتلونکي پورې اړه لري ، د پيسو سياستوالو د ولې کلمه کارولې ځکه سياستوال بايد خپل حرکت تحليل او تنظيم کړي . هغه تېر وخت په تحليل کې نيسي هغه په دې لار کې ټولې خلاگانې او نيمگړتياوې چې وضعيت د ناوړين په لور بيایي او يا ممانعت کوي ښې روښانوي تر څو موخه لارښه شي ټول لوی سببونه تر مطالعې لاندې نيسي هر يو په جلا توگه څيړي او له اغېزو سره يې روښانه وي . اوسنی وخت هم يو رکن جوړوي چې بايد د پيسو سياستوال هغه په نظر کې ونيسي . موږ په کوم حالت کې يو ؟ په اوسني وخت کې د تېر او جاري سياست اغېزې څه دي ؟ کوم خنډونه د اوسني سياست په وجه رامنځته شوي چې زموږ د موخې د لاسته راوړلو څخه مخنيوی کوي ؟ او بالاخره په اقتصاد او د پيسو په حالت يې اغېزې څه دي ؟ زموږ کمزوري ټکي کوم دي ؟ او له کومو فرصتونو مو ښه گټه نه ده پورته کړې په يوه جمله کې موږ کولای شو د سوات او پيسټ له میتودنو څخه گټه پورته کړو .

۳- څنگه How؟: څنگه او څه ډول کولای شو له ستونزو را ووځو او يا

نوی سياست رامنځته کړو په دې اړه سياستوال کولای شي له لاندې

میتودنو کار واخلي :

○ له تېرو اشتباهاتو څخه ځان خلاصول او د پيسوله اوسني

سياست څخه د دې ډول کړنو لرې کول .

○ د نوو سياستونو جوړول د دې پر بنسټ :

♣ د تېرو لارو سمول او د اشتباهاتو د تکرار مخنيوی .

♣ د پيسو د نوي سياست جوړول او د زوړ سياست لرې

کول .

پورتني دواړه میتودونه په وخت پورې تړاو لري او د پيسو حالتونه

روښانوېچې په کوم وخت کې له کوم میتود څخه کار واخلي په ډېرو مواردو

کې د يو میتود شتون ښه دی لکه د پيسو ريفورم د تيوري په لحاظ تر ټولو

ښه میتود دی چې د پيسو ستونزې له منځه یوسي ، ولې داسې حالت

پېښېږي چې نشو کولای له دې میتود څخه ښه ګټه پورته کړو په دې ډول

حالت کې د پيسو سياست وال په دې مجبورېږي خو يوازې د کمزورو ټکو د

اصلاح لپاره اقدام وکړي چې حالت په نسبي ډول ښه کړي ولې دا په دې مانا

نه ده چې اصل له ياده وباسي . هغه میتود چې د يوې مسئلې لپاره جوړ

شوی وي وکارول شي ډېر ګټور وي او کولای شوو د شرايطو په مساعد والي

سره يې وکاروو .

په دې حالت کې د پيسو د سياست وسايل او له هغوی گټه پورته کونه ډېره مهمه ده چې سياستوال بايد په دې برخه کې ډېر دقيق کار وکړي او خپل حرکات بڼه تنظيم کړي .

د پيسو د سياست د يوې وسيلې پر ځای د بلې وسيلې کارول گټه نه کوي، بلکې حالت د ناوړين پر لور بيايي او حالت سرطاني کوي. ټولنه د بې ثباتۍ په لور ځي او سياسي بې ثباتي رامنځته کېږي. نو له دې کبله د پيسو د وسايلو څخه بڼه گټه پورته کونه ډېره مهمه ده چې دا بحث د پيسو د وسايلو په برخه کې مطالعه کوو .

۴) Who؟ د څوک څخه موخه دلته د کار دوخت پيل او پای دی زه باور لرم چې د پيسو سياست د پروژې او پروسې څخه جوړ دی او په اصل کې په يوازې توگه د پروسې او يادې پروژې څخه نه دی جوړ د پيسو سياستونه په مسلسل او دوامداره توگه نيول کېږي چې د پيل او پای ټکي لري چې په دې برخه کې د پروژې ځانگړتياوې اختياروي ولې توپير يې په دې کې دی چې د دې پای د بل پيل دی او هېڅکله پرې (قطع) کېږي نه. د تطبيق وخت په دې پروسه کې ډېر مهم گڼل کېږي او سياستوال بايد دا وخت ډېر دقيق په نظر کې ونيسي وخت د پيسو په سياست کې ډېر مهم دی او يوازې وخت کولای شي چې خبرې وکړي، سياستوال بايد په دې پوه شي چې په کوم وخت کې کوم ميتود او کوم سياست تطبيق کړي. سياسي، اقتصادي، ټولنيز او نظامي حالت د يو سياست د وخت د ټاکلو لپاره ډېر گټور وي. په

پوره ډاډ سره وایم چې په بنسټ اقتصادي حالتونو، اقتصادي رکود او ناوړین وخت کې توپیر لري. یا د جنگ په حالت کې چې ټولنیز ناوړین هم وي نظر عادي حالت ته توپیر لري. په ډېرو پرمختیایي هېوادونو کې د پيسو سياستونه په څو کالو کې تطبیقېږي بې له دې چې توپیر په کې راشي.

د پيسو سياستونه چې د نړیوالو هېوادونو یا د پيسو سیمه ییزو او نړیوالو موسساتو له خوا جوړ شوي وي د پيسو د سياستونو د تطبیق د وخت په ټاکلو کې هم رول لري. سياستوال پر دې مکلف دي تر څو د هغه هېوادونو اقتصادي وضعې وڅېړي چې په هېواد اغېزه لري. لیدل شوي چې د پيسو سياستونه یو له هغو وسایلو څخه دي چې کولای شي د نورو هېوادونو په وړاندې و کارول شي. په ځانګړي توګه د ګاونډیو د بې وزله کولو سياست. چې د دې حالت د مخنیوي یوازینی لار بڼه سياست جوړول دي.

۵) کله When؟ کله، هغه څوک چې د هغوی لپاره سياست جوړ شوی دی او یا هغه وي چې د ځانګړو حالتو له کبله نه حمایه کېږي حالات هم په دې برخه کې ډېر مهم دي چې باید په نظر کې ونیول شي د پيسو سياستوال پوهېږي چې څوک د پيسو د سياست موخه وګرځوي خو په ټولیز ډول د پيسو د سياستوال موخه د ټولو افرادو له حقوقو حمایه او د ژوند د بنسټو شرایطو برابرول دي. ولې موخې ته د رسېدو لپاره د انساني خواخوږۍ په ځانګړیو کټګوریو کې ډېر اړینه ده.

سياستوال کولای شي چې د سياست د وسايلو په مرسته اغېزې په دې برخه کې راولي . په یاد ولری چې په دې برخه کې د پربنت او نه د پربنت مطرح نه دی، بلکې موخې ته رسېدل د سياستوال لپاره مهم دي . په دې وختونو کې داسې څرگندېږي چې يو سياست په ظاهره د دې پری خلکو گټې معلومې کړي . ولې له دې وخت وروسته دا معلومېږي چې سياست عامه گټې خوندي کړي دي . د پيسو د ارزښت ټيټوالی کولای شي چې صادرات د پراو يا برعکس مولد حمايه کړي . په دې حالت کې د پيسو سياست د توليدونکو او صادرونکي په چوپړ کې وي . په دې برخه کې اساسي موخه د توليد د پربنت او د بازار موندنې د اسانتياوو برابرول دي خو برعکس کورنۍ مستهلک په خپل حال دی کېدی شي چې د قيمتمونو د لوړوالي له کبله مواد کم لاسته راوړي چې د يو شمېر خلکو د ناخوښۍ سبب وگرځي . دلته نو د پيسو سياستوال بايد يو بل حرکت سازماندهي کړي ترڅو له دې ستونزې ځان خلاص کړي چې ده په خپله جوړه کړې دی . سياستوال کولای شي چې د کريدتي سيستم په منظموالي سره د ده په خوښه سکتور حمايه کړي کريدتي پاليسي کولای شي چې د ځينو ممانعت وکړي او ځيني وهڅوي او ځانگړې گټگوري خلک تر خپلې اغيزې لاندې راولي . د پيسو د وسايلو په برخه کې په دې موضوع بحث وکړو .

۶) چېرته when؟ د پیسو په سیاست کې چېرته څخه موخه، د تطبیق او اغېزې ځای دی په ټولیز ډول کولای شو چې کورنی سیاست او هغه سیاست چې د بهرنیو پیسو د سیاستونو پر وړاندې جوړ وو په دوه برخو ووېشو. د دغه سیاستونو د تطبیق ځای کېدی شي کورنیا بهرنی وي چې د ځانگړو موخو لپاره حرکت ورکول کېږي د حرکت په لحاظ کېدی شي چې دا سیاستونه حمله کوونکي یا دفاعي وي کورني سیاستونه دواړه برخې لري خو بهرنی سیاست یوازې حمله کوونکی وي چې د نورو هېوادونو د اقتصاد کمزوری کول، فلجول او یا هم په هغو هېوادونو کې د ځانگړو واحدونو تقویه کول دي دغه سیاستونه د پیسو د سیاستونو د وسایلو په مرسته ترسره کېږي او بریالیتوب او ناکامي یې په سیاستوالو پورې اړه لري چې ترکومه ځایه مقابل لوری د دې سیاستونو په اړه معلومات لري. (په افغانستان کې کولای شو چې ډېر داسې سیاستونه ولرو، پاکستانیان هم په همدې هکله د افغانستان په اړه ځانگړي سیاستونه لري.

درېم څپرکی

د پیسو په مدیریت کې د پیسو قوانین

د پیسو مدیریت د پیسو د پالیسو یو له اساسي برخو څخه شمېرل کېږي، دلته زه نه غواړم چې مدیریت په تخنیکي لحاظ وڅېړم، بلکې غواړم یوازې د پیسو د قوانینو یادونه وکړم چې د پیسو د مدیریت مهمه برخه جوړوي، داسې وگڼم چې د پیسو یو سیاستوال پرې پوه شي په دې قوانینو پوهېدل او په هغې واکمنېدل د یو سیاستوال لپاره اړین دي ترڅو له جز څخه کل ته لاړ شي. هغه تجربې چې د افرادو په خوا کې څرخي په ټولیز ډولیسې وکاروي. دا قوانین په لاندې ډول کټگوري کولای شو. زه د امریکایي لوی لیکوال "برایان" د نظریاتو په رڼا کې خپل نظریات داسې وړاندې کوم:

لومړی قانون: د ډېرښت قانون

موږ له نعمتونو څخه په ډکه نړۍ کې ژوند کوو چې په کافي اندازه د هغو ټولو لپاره چې په واقعي ډول پیسې غواړي او دې ته مایل وي چې د حاکمو قوانینو د پیروۍ له کبله پیسې لاسته راوړي شتون لري.

- I. د ډېرښت د قانون لومړۍ پایله : هېوادونه ددې لپاره بډایه کېږي چې د بډایتوب پرېکړه وکړي. هېوادونه په دې خاطر بډایه کېږي چې په دې باور وي چې هغوی د بډایتوب ځواک لري، ځکه چې هغوی په دې موضوع کاملاً عقیده لري او د هغې مطابق عمل کوي، تل داسې کارونه ترسره کوي چې باور په عمل تبدیلوي. تاسو تل خپلو کارو ته په کتو سره وپوهېږئ چې ستاسو عقیده په اصل کې څه ده له دې پرته بله لار نه لری .
- II. د ډېرښت د قانون دویمه پایله : هېوادونه ځکه له بې وزلۍ سره مخامخېږي چې د بډایتوب پرېکړه یې نه ده کړې .
- III. څنگه کولای شو چې د ډېرښت له قانون څخه ګټه پورته کړو ؟
- فرض کړئ چې تر اوسه مو کومه تجربه د پیسو په اړه لرله ځانګړې درس مو ترې یاد کړې، او دا تجربه له تاسو سره مرسته کوي تر څو مالي خپلواکي تر لاسه کړی . د دې پر بنسټ موکوم مهم درسونه زده کړي ؟
 - تاسو په صداقت تجزیه او تحلیل وکړئ چې تر ټولو لوی خنډ او لوی محدودوونکی باور چې ستاسو د مالي بریالتوب مخنیوی کوي کوم دی . اوس هوډ وکړئ او داسې عمل ترسره کړئ چې تاسو ته هېڅ خنډ نه لری .

دویم قانون : د تبادلې قانون

پیسې هغه چاپېریال دی چې خلک په کې کارونه د توکو په تولید او چوپړتیاوې له توکو او نورو چوپړتیاوو سره تبادله کوي.

- د تبادلې د قانون لومړۍ پایله : د پیسې، د ارزښت معیار دی چې خلک توکي او چوپړتیاوې پرې ساتي .
- د تبادلې د قانون دویمه پایله : ستاسو کار د نورو په نظر د تولید عامل یا لگښت دی .
- د تبادلې د قانون درېیمه پایله : هغه پیسې چې د عاید په توګه لرلې ارزښت سره مساوي دي چې نور ستاسو مرستې او ونډې ته قایل دي .
- د تبادلې د قانون څلورمه پایله : پیسې سبب دي نه اغېزه
- د تبادلې د قانون پینځمه پایله : د پیسو د مقدار د ډېرښت لپاره باید د خپل کار ارزښت چې لري ډېر کړئ په دې مانا چې خپل کار ډېر کړئ .

څنګه کولای شو له دې قانون څخه ښه ګټه واخلو ؟

- خپل سوداګریز او کاري حالت ښه مطالعه کړئ او په دقیق ډول پېښه تشخیص کړئ چې کوم کار باید ترسره کړئ چې تاسو سره مرسته وکړي خو ستاسو د محصولاتو قیمت او چوپړتیاوو د ارزښت د ډېرښت سبب وګرځي .
- هره ورځ له ځانه پوښتنه وکړئ چې زه ولې معاش اخلم ؟ د ځوابونو فهرست په خپله جوړ کړئ او دغه فهرست له خپلو ملګرو او مسوولینو سره شریک کړئ له هغوی وغواړئ څو په دې هکله نظر درکړي او تاسو ته ووايي چې تاسو کوم کارونه ترسره کړي تر څو احساس کړئ چې له هېواد سره مو ډېره مینه کړیده .

درېم قانون: د پانگې قانون

تر ټولو ارزښتناکه شتمنۍ ستاسو فزیکي او روحي پانگه ده يانې ستاسو ځواک د عوايد په ترلاسه کولو کې :

۱- د پانگې د قانون لومړۍ پايله: تر ټولو ارزښتناکه پانگه ستاسو وخت دی. وخت ستاسو په ټولو هغو توکو کې شامل دی چې تاسو يې خرڅوئ او په ټوليز ډول مو څومره وخت ضايع کړی او له څومره وخته مو گټه پورته کړې، ستاسود عايد د ډېرښت په برخه کې گټور ثابت شوی. د وخت د ضعيف مدیریت له کبله د امريکا په صنعت کې ناکامي او د گټې د کمښت سبب دی. په هره څانگه کې ستونزمن کار مدیریت او خرڅول دي. د ساري په ډول پس له څو کالو مطالعې په کال ۱۹۲۸ زېږديز کې دې پايلې ته ورسېدل چې خرڅونکي يوازې شل سلنه وخت په خرڅلاو تېروي يا په بل عبارت متوسط خرڅونکي هر ورځ يوازې يو نيم ساعت خرڅلاو ترسره کوي او پاتې نور وخت په خصوصي خبرو، کتاب يا ورځپاڼو ويلو، تيلفون کولو، بيرون تللو او نور غيږې ضروري کارونو ترسره کوي. يانې خپل وخت بې ځايه تېروي. مديران هم له دوی ښه نه دي د مطالعې په پايله کې پنځه نوي سلنه مديران د خپل کاري وخت د ورځې پنځه سلنه داسې کارونه ترسره کوي چې منطقي دليل ورته نه لري او نور ټول وخت په بې ارزښته کارونو تېروي.

۲- د پانگې د قانون دويمه پايله: وخت او پيسې کېدای شي چې په لگښت ورسي او يا پانگونه پرې وشي پيسې او وخت تر يو حده د تبادلې

وړ دي. كله چې په لگښت ورسېږي بيا په هيڅ صورت بېرته نه راگرځي او په خپلو لگښتونو کې ډويږي. له بله اړخه کولای شي چې پر هغوی پانگونه وکړي د هغوی گټه لاسته راوړي او همدا حالت ادامه پيدا کړي. که د پيسو او وخت په اړه ښه معلومات ترلاسه کړي او ښه ځای کې پانگونه وکړي، نو کولای شي چې ارزښت يې ډېر کړي. د موتورالاد شرکت د خونې مشر دې پايلې ته رسېدلی چې دده د شرکت په هر کارکوونکي که يو ډالر لگښت وکړي دېرش ډالره گټه ترلاسه کوي کولای شو چې ووايو چې دغه مبلغ د پانگونې ښه لاسته راوړنه ده چې دغه شرکت کړيده. نور شرکتونه هم دې ورته دعوه کوي او وايي چې موږ هم همدومره گټه ترلاسه کوو.

۳- د پانگې د قانون درېيمه پايله: ستاسو د پانگې او وخت د ښې پانگونې په سبب ستاسو د خلکو عوايد ډېرېږي. د ستراتيژۍ د پکار اچولو موخه د عدالت بېرته رامنځته کول دي. دا کار په ټوليزو کړنو او تنظيم پورې اړه لري، خو په هغه صورت کې نه چې هېواد وکولای شي د بېرته ورکړې حد د پانگونې له حده لوړ ترلاسه کړي. په ژوند کې ستاسو شخصي عدالت ستاسو د خلکو روحي او رواني پانگه ده. ستاسو دنده ده چې له انساني پانگې ښه گټه پورته کړي او د خلکو د بېرته ورکړې انرژي ډېره کړي. څرنگه چې د توليد ماشين ستاسو پانگه ده همدارنگه انسان هم روحي او فزيکي پانگه ده په دې شرط چې ښه گټه ترې پورته شي او وکولای شي چې ډېر توکي توليد کړي. دا ميتود بايد د خلکو له نظره وي او يو سياستوال يې بايد خپل ټول عمر وکاروي.

- ۴- څنگه کولای شو چې له دې قانون څخه ګټه پورته کړو ؟
- د پیسو د سیاستوال مسوولیتونه په فهرست کې ولیکئ، دغه لست وڅېړئد مخکيوالي او د کار ارزښت د خپل هېواد له نظره درجه بندي کړئ.
- د هغو موخو فهرست ترتیبول چې د پیسو سیاستوال یې هر ورځ ترسره کوي او مسوولینو ته وسپارل شي او هغوی ته وویل شي هغه موخې چې د ارزښت په لحاظ مهمې دي درجه بندي کړي او وروسته د پربکړې له مخې په ارزښتناکو موخو لومړی کار وکړي .

څلورم قانون : د وخت د تنظیم قانون

په ټولنه کې بریالي خلک هغه دي چې د خپلو ورځنیو هوډونو په وسیله اوږد مهال په نظر کې نیسي. هغه تجربه چې د "ډاکټر ادوارد" د هارورډ پوهنتون استاد په کال ۱۹۵۰-۱۹۶۰ کې ترسره کړېله د پري مطالعې وروسته هغه عوامل چې د یو انسان د مالي بریالیتوب لپاره ګټور دي یو عامل شتون لري چې په نورو برلاسی دی او هغه عبارت دی د وخت له تنظیم څخه. د پیسو سیاستوال باید نظر نورو خلکو ته د وخت تنظیم د پر په نظر کې ونیسي هغه داسې تصمیمونه ونیسي چې د پر اوږد وخت ته اړتیا لري او حتا په خپل ژوند کې پایله نه ويني. هغه خلک چې لید لوری د پر ولریمخکې له دې چې بریالي شي د بریالیتوب لګښت د اوږد مهال لپاره ورکوي. نو له دې کبله د پیسو سیاستوال راتلونکو پینځه، لس، پینځه لس او حتا د شلو کالو فکر کوي. ولې

عادي افراد يا هغه افراد چې مسووليتونه يې کوچني وي د لرليد خاوندان نه وي. خو په لنډ مهالو او منځمهالو خوشاليو عقيده لري او داسې کړنې ترسره کوي چې د اوږد مهال لپاره منفي اغېزې لري. په ياد ولرئ کله چې ورځ د اوږد مهاله پايډلو دلاسته راوړلو په موخه پيل کړئ ستاسو ژوند د زينې په څېر په مالي او ټولنيز لحاظ پورته ځي. اوس چې تاسو د پيسو د سياست جوړونکي ياست او په ډېر نژدې راتلونکې به دې څوکۍ ته ورسېږئ او يا له ښو لوبو سره مينه لرئ ولې ښه خبره ده چې خپلې هيلې له ځان سره تنظيم کړئ ستاسو د تصميم نيولو کيفيت لوړېږي او ښې عملي پايلې به لاسته راوړئ.

لومړۍ پايله: هغه خوښي چې ژر له منځه ځي د خپل کار بنسټ مه جوړوئ هغوی وروسته اچول ستاسو برياليتوب دی. د پيسو د سياست جوړونکي کوچني حرکات بايد تاکتيکي وي ولې ټولې هيلې بايد په اخريو موخو کې ولټوي. د پيسو سياستوال د خپل ځان منل، ځان کنټرولول، د ژر راتلونکو خوښيو ته لاس پېښې وهل فداکاري تر سره کول تر څو د اوږد مهال لپاره ډېر عوايد ولري. او له هغو خوښيو څخه تېر شي چې لنډ مهاله وي يانې د يو کار لپاره اوږد مهال پلان وټاکيږي لويې هيلې په کې ترلاسه کړي چې ستاسو خپل وخت تنظيم کړي.

دويمه پايله: د خپل ځان څخه ساتنهد يو شخص اوږد مهال هېرياليتوب ډاډمنوي د ځان څارنه ډېر وخت وړاندې د "البرت هوېار" لخوا داسې تعريف شوې: په هغه څه قادرېدل چې تاسو يې غواړئ چې ترسره يې کړئ خو اړينه

نه ده چې دا کار مو خوښ وي او که نه بايد هغه ترسره کړي. "هوډرت" يو سوداگر و يوولس کاله يې په دې اړه څېړنه وکړه هغه په زرگونو بريالي انسانان مطالعه کړل او په اخر کې دې پايلې ته ورسېد چې بريالي خلک هغه دي چې داسې کارونه ترسره کوي چې ناکام خلک يې نه خوښوي او هغه کارونه کوم دي چې ناکام خلک نه غواړي ترسره يې کړي :

- له خوبه ژر راپاڅېدل، ډېر سخت کار ترسره کول او تر ناوخته کار کول.
- ولې بريالي خلک دا کارونه هر وخت ترسره کوي سبب څه دی ؟ ځکه بريالي خلک د مطلوبو پايلو غوښتونکي وي او ناکام خلک ډېر په روشنو پسې گرځي ناکام خلک ډېر په هغو کارونو پسې گرځي چې ډېر فشار ونه لري .

بريالي خلک په هغه کارونو پسې وي چې دوی موخې ته رسوي . ستاسو مخکې ورکړه د لگښتونو او د موخو د تر لاسه کولو تر وخته د لگښتونو ورکړه ستاسو د موخې د تر لاسه کولو نښه ده .

درېيمه پايله : ايشار (قرباني ، تاوان گالنه) په لنډ وخت کې هغو ورکړو ته ويل کېږي چې د ډېر وخت لپاره امنيت او اسانتيا رامنځته کوي . په دې ځای کې د ايشار او فداکارۍ اصطلاحات ډېر مهم دي د پيسو سياست جوړونکي د يو اسانه کار چې د وسوسې په بڼه وي مقاومت کوي همداسې سياستوال ځان په دې مکلف گڼي تر څو سخت او لارم کارونه ترسره کړي د پيسو سياست جوړونکي د ښې راتلونکېد جوړولو لپاره کار تر سره کوي هغوی خپل وخت بېخايه نه تېروي چې په حقيقت کې د پيسو د سياست جوړونکي بڼه ليد

لوری ښيي. هغه داسې هوډ کوي چې د هېواد راتلونکې بهتره وي او د خلکو د ژوند سطحه لوړه شي.

څلورمه پایله: څنگه کولای شو دا قانون عملي کړو؟

الف - د پيسو سياستوال د اوږد مهال لپاره د پيسو پېټولو حوزو او اقتصاد کې ځانگړې پرېکړې او تدابيرونيسې او د پيسو د سياست په چوکاټ کې يې عملي کوي او فکر کوي چې پنځه کاله وروسته به چېرته يو او قدم به څنگه اخلو او همداوس بايد څه ډول قدم واخلو.

ب- سياستوال غواړي پوه شي چې په کال کې بايد څومره مقدار عوايد شتون ولري چې اوسني عوايد ډېراو نور عوايد په راتلونکي کې وساتي.

پنځم قانون: سپما

په يو هېواد کې مالي خپلواکي هغه وخت رامنځه کېږي چې د عوايدولس سلنه سپما کړي. يو ډېر مهم کار چې د پيسو سياستوال يې بايد هېواد لپاره وکړي د هېواد عوايدو يوه برخه سپما کړي. بشري ټولنه هغه وخت پايداره او خوشبخته کېږي چې هلته د سپما دود لوړ وي. اوسنۍ کړنې دي چې راتلونکي امنيت او امکانات تضمينوي.

لومړۍ پایله: لومړۍ ځان ته حقوق ورکړه همدا نن پيل وکړه او لس سلنه عايد سپما کړه او هغه ته لاس مه ور وړه چې دا کار د شتمنۍ د اوږد مهاله جمع

کېدو په مانا دهاو له هغه څخه هيڅ گټه مه اخله چې د راتلونکي په اړه
 ډاډمن شي. دې ټکي ته پام وکړئخفه کونکی ديولي حقيقت لري د ساري په
 توگه که تاسو د يوې ناوړې ورځې لپاره سپما وکړئ، ډاډمن اوسئ چې ډېر ژر
 به دا ورځ پيل شي که تاسو په قصدي ډول پيسې دکومې ورځې لپاره مو چې
 ټولې کړې هغه ورځ به ډېر ژر راشي او هغې ته به اړتيا پيدا کړئ او هغه ورځ
 به له ټاکلي وخت څخه مخته راشي د دې لپاره چې تاسو په دقت پروگرام
 جوړ کړی دی دقت د سياستوالو د دندې اصل دی او نشو کولای له هغه
 سترگې پټې کړو او يا پرې ملنډې ووهو. يوه بله ډېره مهم نقطه داده چې
 لومړی خپل ځان ته حقوق ورکوي تر ټولو مهمه خبره دا ده چې تاسو لومړی
 خپل ځان مجبوروي چې په نوي سلنه خپل ژوند مخ ته يوسئ او د هېوادوالو
 ژوند تنظيم کړئ او ډېر ژر به په دې روش عادت شئ. کله چې تاسو لس سلنه
 سپما او په نوي سلنه خپل ژوند مخ ته وړئ، ډېرو هېوادونو له لسو پيل کړی
 چې بيا وروسته پينځلس، شلو ته لوړ شوي. په پايله کې د هغوی مالي ژوند
 ډېر تغير کړی ډاډمن اوسئ چې ستاسو ژوند به هم ډېر ژر تغير وکړي ناوخته
 شوی نه دی همداسو پيل وکړئ. د پيسو سياستوال د پيسو په سياست کې
 د سپما پاليسو په عملي کولو سره د پانگونې هسته جوړوي.

شپږم قانون : مال ساتنه

مهمه نه ده چې څومره عايد لرې مهمه دا ده چې څومره سپما کوېچې دا
 عامل ستاسو راتلونکی ډاډمنوي. ډېر هېوادونه د ژوند په دوران کې ډېرې

پيسې لاسته راوړي. بعضې وخت د پرمختګ په دوران کې له حده ډېر تېری کوي اوله توقع څخه پرته ډېرې پيسې لاسته راوړي. له بده مرغه هغوی د اوبو پر سر ځي او هغوی په دې باور وي چې برياليتوب يې د مهارت او قدرت له کبله دی او له هغې يې ښه ګټه پورته کړې خو په ډېرو مواردو کې يې سبب د اقتصاد پرمختګ او يا د بلې ځانګړې ځانګړې پرمختګ وي خو فکر کوي چې په اوسني وخت کې ډېر عايد لري تر ډېره وخته به همداسې وي پس له دې چې څومره عايد ترلاسه کوي په لګښت يې رسوي او په دې فکر کې وي چې تل به عايد لري ستاسو ښه کار هغه دی چې څومره پيسې ګټې او يوه برخه يې له ځانه سره ساتي بريالي هېوادونه له ځانه سره يو مقدار پيسې ساتي د پرمختګ په وخت کې خلکو ته په ټيټ سود پور ورکوي او کله چې کاري او اقتصادي وضعه خرابه وي بايد سپما ولري چې دا کارونه د خليج هېوادونهد پر تر سره کوي .

څنګه کولای شو له دې قانون څخه اوس ګټه پورته کړو ؟

الف : د خپل د هېواد د واقعي شتمنۍ ارزښت حساب کړئ . د ټولو توکو فهرست برابر کړئ له دې وروسته ټول حسابونه د سپما، روان او باوري کارونه مو جمع کړئ او پورونه ترې لرې کړئ تر څو واقعي شتمنۍ مو معلومه شي .

ب : ځانګړې شتمنۍ مو په هغه کلونو کې چې کار مو کړی او دا شتمنۍ مو لاسته راوړې ووبشئ حاصل يې ستاسو کلنې عايد دی . ايا له دې مبلغه راضي ياست ؟ که نه همدانن پيل وکړئ او خپله موخه ترلاسه کړئدا امر په حقيقت

کې د زېرمو د سیاست د طرحې په ځانگړې توگه د اسعاري زېرمو بنسټ جوړوي په اصل کې دا حرکت دې ته متوجې دی چې له شتمنۍ گټه پورته کولو ته لومړیتوب ورکوي نه په اجاره ورکول . کولای شو په دې اړه د افغانستان مثال د نمومي په ډول راوړو .

اووم قانون پارکینسون :

لگښتونه تل د ډېرښت په حال کې دي ترڅو عوایدو ته ورسېږي . مصارف صعودي مسیر لري ترڅو عواید په یوه ځانگړې ټکي کې راگیر کړي او دا کړنه مسلسل وي تردې چې د لگښت ټکي عاید ته ورسېږي . نن دا په یو نه ماتېدونکي قانون تبدیل شوی ، هېڅوک یې سیالي نه شي کولای . د پارکینسون د شتمنۍ د راټولولو له مشهورو قوانینو څخه شمېرل کېږي دا قانون د یو انگلیسي لیکوال "نورثکوت پارکینسون" له خوا وضع شوی او دا قانون روښانوي چې خلک ولې غریبېږي . خو مهمه نه ده چې څومره لري خو هغوی تل هڅه کوي چې څومره عاید لري ټول په لگښت ورسوي او حتا ډېر لگښت ترسره کوي اولگښتونه یې د عاید مخنیوي هم کوي د ډېرو خلکو اوسني عواید څو برابره ډېر دي له هغه څخه چې د دې د کسب په لومړۍ ورځ یې ترلاسه کوو . خو اوس د پیسو یو واحد ته اړتیا لري چې ترڅو اوسنی ژوند پرې مخ ته یوسي نو ځکه اړینه نه ده چې څومره عاید لري ، بلکې مهمه دا ده چې د دوی ژوند هیڅ وخت بشپړ نه شو .

لومړۍ پايله : مالي خپلواکي د دې قانون په وسيله ترلاسه کېږي. د پارکينسون د قانون په اړه پوهان وايي چې دا قانون عايد لرونکي ته د دام او تلې په مانا دی. دا قانون ويونکي د دې امر دی چې پارکينسون د پورونو د ورکړې دایره ، مالي ستونزې حتا په لویو مقدارونو ، محرومیتونه په لوړه کچه ناامیدي ده. خوشبختي هغه وخت راځي چې په خپل ځان کې قوت پیدا کړترڅو د لوړو لگښتونو په مقابل کې مقاومت وکړئ همدلته ده چې د پيسو راټولول پیلېږي.

دویمه پايله : که تاسو پرېږدئ چې لگښت مو له عايد څخه کم پرمختګ وکړي او باقي پيسې سپما او پانگونه وکړئ، نو په ژوند کې به مالي خپلواکي ترلاسه کړئ.

څنگه کولای شو له دې قانون څخه ګټه پورته کړو ؟

الف – فرض کړئ چې ستاسو مالي ژوند د یو شرکت په څېر خراب دی چې تاسو یې نیولي یاست یو مالي بنسټ فورا جوړ کړی ټول غیر اړین لگښتونه لرې کړئ ځان لپاره ځانګړې بودجه وټاکئ چې د هرې میاشتې لپاره دا بودجه اړینه ده او هوډ وکړئ چې خپل لگښتونه په موقت ډول محدوده کړئ. په دقیق ډول ټول لگښتونه وڅېړئ او په اړه یې پوښتنه وکړئ او داسې فکر وکړئ چې د بل چا لگښتونه تحلیل او وڅېړئ، د لگښتونو کمښت مو ډېر کړئ چې تر راتلونکو درېو میاشتو دا کمښت لس سلنه شي .

ب- هوډ وکړی چې د خپلو عوايدو پنځوس سلنه په پانگونې او سپما وتری او دا یاد کړی چې په نورو خپل ژوند مخ ته یوسئدا کار سبب کېږي چې په پنځوس سلنه مو چې څنگه خوښه وي ژوند ترسره کړی او دا کار تل ترسره کړی .

اتم قانون: د درېو قانون

ستاسو مالي خپلواکي په درېو ستونو ولاړه ده: سپما، بیمه او پانگونه

د مالي سیاستوالو یو مهم مسوولیت دا دی ترڅو د هېواد لپاره یو قوي مالي سنگر رامنځته کړي او له دې سنگر څخه د مالي ناامنیو د مخنیوي لپاره گټه پورته کړي، دې موخې ته د رسېدو لپاره هغه ته پکار دي ترڅو د درېواړو برخو تر منځ یو ټاکلی نسبت رامنځته کړي .

لومړۍ پایله: د غیر منتظره وخت په مقابل کې باید سپما دوو څخه تر شپږو میاشتو پورې د لگښت قابلیت ولري. زموږ باید لومړی موخه همدا وي که په شپږو میاشتو کې له بد حالت سره مخ شو، باید په شپږو میاشتو کې وکولای شو یو کار ترسره کړو او په دې وخت کې باید سپما تنظیم کړو. چې دا کار ستاسو روحیه تقویه کوي د نفس پر وړاندې مو ډاډمنوي. په دې برخه کې د زېرمو جوړول په لومړیتوب کې قرار لري او د پيسو سیاستوال باید په دې اړه صرف نظر نشي. مالي سپما د پيسو سیاستوالو ته دا امکان ورکوي څو

هغه کار ترسره نه کړي چې دی ورته میلان نه لري او خپل سیاست په ښه توګه عملي کړي . (په دې هکله د چین هېواد بېلګه راوړلای شو) .

دویمه پایله : د پیسو سیاستوال باید په دې ډاډ من وي چې د ستونزې په وخت کې له سپما ګټه پورته کړي او په حقیقت کې هېواد یې بیمه کړی وي (کولای شو په دې اړه د امریکا د دولت حرکت د لیمن برادرز بانک او خو نورو امریکایي شرکتونو مثال ورکړو) .

درېیمه پایله : د شتمنۍ د ټولولو اخرنۍ موخه دا چې عاید د پانګونې اخري ټکي ته ورسېږي . ساده او ګټوره مالي ستراتیژي دا ده چې په ټول ژوند کې پیسې سپما او پانګونه پرې وکړېدا ډول ستراتیژي ښې او ډېرې ګټورې دي .

څنګه کولای شو له دې قانون څخه ګټه پورته کړو ؟

الف - د پیسو سیاستوال باید په دې فکر وکړي چې که عاید پرې شي ، نو سپما باید وکولای شي د کار د جریان لګښتونه پوره کړي ، نو له دې کبله باید همدا اوس سپما پیل کړ چې دا کار د پیسو په سیاست کې لومړیتوب او ځانګړی ځای لري .

ب - هېواد باید د پیسو د سیاستونو په وسیله د شرکت په څېر بیمه شي او دا کار باید د دریو د قانون په وسیله ترسره شي . یانې سپما وکړي ، پانګونه

وکړي او بیمه شي. فکر کوم چې دا یو ساده فورمول دی ترڅو د اعتماد عنصر ته ورسېږو.

ج - که د پیسو سیاست جوړونکي تر اوسه دې ته نه وي متوجې همدا اوس باید متوجې شي فکر کوم ناوخته شوی نه دی کولای شي د نورو په څیر له دې فورمول څخه ګټه واخلي او موږ هم کولای شو دا فورمول په خپل شخصي ژوند کې تطبیق کړو.

نهم قانون: د پانګونې قانون

د پانګونې قانون، خپل ځانته فورمول لري. لکه څرنګه چې د پیسو سیاستوال تل د پیسو په سپما پسې وي د پانګونې په اړه هم باید ډېر دقت وکړي دا موخه کولای شي د پیسو د سیاست د وسایلو په طریقه ترلاسه شي. په اوږدمهاله پانګونې کې تېزوالی د اقتصادي نظریاتو استازیتوب کوي. د پیسو سیاست جوړونکي د کړیډیټي سیاستونو په جوړولو سره کولای شي د پانګونې ښې موکې رامنځته کړي. دا یو قبول شوی اقتصادي فورمول دی چې وړاندې له پانګونې باید ټول جزیات مطالعه شي او ټول اطلاعات باید دقیق تر لاسه شوی سیاستوال کولای شپه هغه صورت کې چې د قیق ارقام او اطلاعات شتون ونلري له پانګونې ډډه وکړي او د پیسو د وسایلو څخه چې د سپما د سرچینو په توګه کار اخیستل کېږي مخنیوی وکړي.

لومړۍ پایله: د پیسو په اړه اسانه کار د پیسو له لاسه ورکول دي.

په نننۍ نړۍ کې چې سيالۍ په کې شتون لري د پيسو تر لاسه کول ډېر ستونزمن کار دی او د پيسو له لاسه ورکول تر ټولو اسانه کار دی. جاپانيان په دې اړه مشهوره خبره لري: د پيسو لاسته راوړل د ميخ په وسيله د يو ځای راويستل دي، خو له لاسه ورکول يې د ريگ پر سر د اوبو اچول دي. د پيسو سياستوال بايد په دې پوه شي چې که پيسې له لاسه ورکوي په لومړي قدم کې بايد په دې کې گډون ونکړي او دا اصل ډېر مهم دی او دا بايد له ځانه سره وليکي او له هغه ښه گټه پورته کړي. تل يې بايد په ياد ولري او ښه يې ياد کړي او دا ساده ټکي کولای شي لويه اغېزه ولري او د هېواد د پيسو په اړه داسې فکر وکړي چې د ده د ژوند يوه برخه ده. د پيسو سياستوال بايد په مياشت، اوونۍ او يا کال کې هڅه وکړي خو د سپما او پانگونې لپاره يو مقدار پيسې لاسته راوړي. هغه وخت غير قابل د تعويض دی او د ژوند څخه هغه گران وخت د تل لپاره له لاسه ورکړي. که وکولای شي چې د پيسو د لگښت مخنيوی وکړي د دې پر ځای چې هغه له لاسه ورکړي. کولای شي په دې کار ډاډمن شي چې مالي امنيت يې ترلاسه کړي مهرباني وکړئ د ښو سياستونو په وسيله پيسې له لاسه مه ورکړئ.

يو شمير خلك فکر کوي چې کولای شي له هر ډول اړتياوو څخه ووځي، خو دغه فکر د دوی د ناقص عقل يوه برخه ده او په هغې بايد تکیه ونکړي.

د پيسو سياستوال بايد په دې باوري وي چې ناپوهي او پيسې ژر يو له بل څخه بېلېږي. کولای شو چې په دې اړه ډېرې بېلگې راوړو چې لسگونو وار زموږ هېواد له دې سره مخ شوی.

دويمه پايله : پيسې په مسلکي ډول په پانگونه کې وکاروئڅو له خپلو پيسو بريالۍ کارنامه ولرو .

ستاسو موخه بايد د پيسو لگښت پانگونه له افرادو، موسيساتو او دولتونو سره وي چې د پيسو په اړه بريالۍ کارنامې لري چې ستاسو گواښ تر يو حده کمويد معقولو تدابيرو په وسيله پيسې له لاسه مه ورکوي که چېرته دا احساس مو پيدا کړو دې قاعدې ته رجوع وکړئ او هوډ وکړئ څه چې لري بڼه ساتنه ترې وکړئ . په پانگونه کې بايد عاطفي برخورد ونه شي عاطفي پانگونه يوازې په خيري موسيسو کې ترسره کېږي. همدارنگه پانگونه بايد په سياسي ساختار کې ونشي او د پيسو سرچينې بايد په هغو پروژو کې ونه لگول شي چې په سياسي ساختار کې دخپلې وي. پانگونه يوازې يوه قاعده پېژني: سم حرکت د پانگونې په برخه کې او ډېره گټه لاسته راوړل . په دې قاعده کې تور او سپين يو دی او هر يو چې ډېره گټه راوړي هماغه بهتر دی هېره بايد نکړو چې په دې گټه کې معنوي گټه هم داخله ده . د پيسو سياستوال بايد دې ټکي ته هم پاملرنه وکړي .

څنگه کولای شو له دې قاعدې گټه واخلو ؟

الف - د پيسو سياستوال بايد په دې موضوع فکر وکړي چې هېواد يې تر اوسه د ماليې او پيسو په اړه کومې تېروتنې کړيدي. د تېروتنې کومې دي؟ او کوم گډ ټکي لري او له هغو مو څه زده کړي؟

په یاد ولری کله چې یوه مسئله دقیقه مطالعه کړئ او له هغې درست تحلیل وکړئ په یقین سره تاسو ستونزه درک کړې ښه تشخیص ستاسو د راتلونکي بریالیتوب ښه ده. چې دامسله د پیسو د سیاستوالو تر ټولو روښانه کار دی.

ب- یوازې په هغو کارونو چې پوهېږئ او باور پرې لرئ پانگونه په کې وکړئ. د پانگوني وړاندیز یوازې له هغو خلکو ومنئ چې په مالي لحاظ بریالي وي (افراد، موسیسات، دولتونه). ښه خبره ده چې د افرادو دې خبرې ته پاملرنه وشي: ښه خبره ده چې خپلې پیسې له ځان سره وساتئ، ترڅو چې نامطمین خلکو ته یې ور نکړئ او دهغې له لاسه ورکولو احتمال ولری او په ټوله کې خپلې پیسې لاسته رانه وړئ. پیسې له ډاډمنو خلکو سره وساتئ. په دې کې د اطمینان قاعده مطرح ده او د سیاستوالو اصلي کار دی.

لسم قانون: مرکبه گټه

د پیسو دقیقه پانگونه د مرکبې گټې د قانون څخه په استفادې سره یوه بله لار د شتمن کېدو وي. هغه څوک چې په بانکي سود باور لري، مرکب سود د بشر په تاریخ کې لویه پدیده گڼي. "البرت انیشتین" مرکب سود د ټولنې تر ټولو لوی ځواک گڼي. د مرکب سود قاعدې ساده ولې په تعجباور ډول میدان ته داخلېږي او په هغه صورت کې چې: په دې کې ۷۲ له میتود څخه کار اخیستل کېږي او څومره وخت نیسي چې پیسې د سود په هر نرخ دوه برابره شي. ډېر ساده ۷۲ عدد د سود په نرخ وېشو. د ساري په ډول که له پانگې مو

اته سلنه سود اخلی ۷۲ عدد په اتو وېشئنه لاسته راځي د نهه عدد بنیي چې په اته سلنه سود سره ستاسو پانگه په نهو کالو کې دوه برابره کېږي. په دې کې سیاستوال کولای شي چې معین کړي چې په کوم کې د هېواد ګټه ده پانگونه او که په مرکب سود کې د پیسو ورکول او یا دواړه په یو مناسب تناسب .

لومړۍ پایله: د مرکب سود کلید ، د پانگې بېلول او هغې ته لاس نه وروړل کله مو چې راتلول پیل کړل او پرې مو بنسودل چې وده وکړي باید هیڅ وخت ورته لاس ور نه وړئ او په هیڅ سبب هغه په لګښت ونه رسوئ او که دا کار مو وکړو د مرکب سود ځواک له لاسه ورکوئ که څه هم نن ډېر لږ مقدار په لګښت رسوي ولې هغه څه چې له لاسه ورکوي وروسته په لوی مبلغ بدلېږي .

د موضوع د روښانتیا لپاره لاندې مثال ته پاملرنه وکړئ :

یو شخص چې منځنیاوید لري له ۲۱ کلنۍ څخه تر ۶۵ کلنو پورې یې د میاشتې ۱۰۰ ډالره پانگونه کړې. د مرکب سود له نرخ څخه یې ګټه پورته کړې په لس سلنه، اوس مهال په کور ناست دی یا تقاعد شوی ۱۱۸۰۰۰ ډالره لري. په عربی هېوادونو کې دولتونه له دې میتود څخه ډېر ګټه تر لاسه کوي په دې هېوادونو کې د پیسو سیاستوال چې د هېوادونو ملي اقتصاد نشي کولای دا پیسې جذب کړي او بلې خوا له فرصتي لګښتونو وتښتي په نړیوالو بانکونو کې په مرکب سود ورکوي .

څنګه کولای شو له دې قانون څخه اوسمهال ګټه پورته کړو ؟

الف - همدا اوس د پانگونې میاشتنی منظم حساب پرانیږي او خپل ځان مقید کړي ترڅو تر راتلونکو پنځو، لسو او یا شلو کالو په موده کې یو ثابت مقدار پیسې په پانگونه کې وکاروي او یا کولی شي چې یو ښه شرکت وټاکي او خپله پانگه ورته ورکړي چې څو کاله په کې کار وکړي. پس له څو کاله وروسته به تاسو ووينئ چې ستاسو په پیسو کې څومره ډېرښت رامنځته شوی دی.

ب - تل هغه لار تعقیب کړئ چې پیسې په ازاد ډول په پانگونه کې وکاروي، ترڅو د مرکب سود په اندازه وده وکړي هڅو وکړئ مالي خپلواکي د اوږد مهال لپاره تر لاسه کړئ لنډ مهاله خوشالي له لاسه ورکړئ. بې تجربې سیاستوال په ژر راتلونکو بریالیتوب پیسې تړي. د پیسو سیاستوال د دې ډول سیاستوالو له ډلې نه شمېرل کېږي. د پیسو په لوبه کې ژر تېرېدونکي حرکات د پیسو په میدان کې کېدی شي چې تاکتیکي وي او موخه هماغه اوږد مهاله چې په ستراتیژۍ کې وي د پیسو سیاستوالو ته د قانون ښه لري. ولې په یاد ولرئ په هغه صورت کې چې تاسو کولای شئ د مرکب سود له قاعدې ګټه پورته کړئ چې په مخ کې مو خنډ شتون ونلري او دویم د پیسو کارول په تولید او نورو برخو کې امکان ونلري او یا هم ګټه له نورو لارو نسبت دې قاعدې ته کمه وي. غواړم تاسو ته یې په یاد راوړم د پیسو قاعده شتون لري: کله چې پیسې راټولوي له اقتصادي واحدونو سره یې کېږدئ چې تاسو پرې ډاډمن یاستخو کله مو چې پیسې راټولې کړې هغو خلکو ته یې ورکړئ چې له تاسو ښه کار کوي چې دا یو اصل دی. چې دا اصل باید د پیسو سیاستوال جدي په نظر

کې ونيسي ددې اصل په وسيله د پيسو سياستوال دا ټاکيچې څنگه د پيسو له سرچينو گټه واخلي. چې دا کار د پيسو سياستوال ته لاره اسانوي په دې ځای کې د پيسو سياستوال بايد چې څنگه له دې اصولو گټه پورته کړي .

يوولسم قانون : د توکو راټولول

هر لوی مالي برياليتوب، ډېرو وړو کوښښونو پورې تړوا لري چې بايد ترسره شي، کېدی شي چې دا کوښښونه ډېر کوچني وي او بعضې خلک هغه ونه ويني او يا ورته قايل نه وي. د مالي خپلواکۍ د ترلاسه کولو لپاره کوچنيو کوښښونو ته اړتيا ده شتمنۍ د راټولو لپاره بايد مالي نظم او کار پسې وگرځي. په پيل کې ستاسو کار کوچنی تغير خوري ولې د اوږد مهال لپاره ښې پايلې لري .

لومړۍ پايله : کله چې سپماوې راټولې شي او داسې حرکتونه پيل شي چې تاسو د مالي موخو په لور رهبري کړي. په دې قاعده کې د حرکت اندازه د برياليتوب لوی راز دی دا په دې مانا چې د کار پيل ډېره انرژي غواړي، خو کله چې کار پيل شي بيا دومره انرژي نه غواړي. د پيسو سياستوال بايد پرې نه ږدي چې دا پروسه ودرېږي، ځکه بيا پيلول يې ډېر ستونزمن او سخت وي. دلته که د شتمنۍ د سرعت اندازې ته د شتمنۍ د درجې نوم ورکړم ډېر اهميت لري . د دې سرعت معيار يوازې سياستوال او د هغوی ټيم ټاکلی شي .

دویمه پایله : متر په متر کار کول ډېر سخت ویولې اینچ په اینچ کار کول اسانه وي .

څنگه کولای شو له دې قانون څخه ګټه واخلو ؟

الف - اوږد مهاله مالي موخه ځانګړې کړئ، هوډ وکړئ او یو قدم مخکې لاړ شئ دخپلو موخو په لور لومړی قدم اخیستل ډېر سخت وي د خپل ځان ساتنه وکړئ په پخوانیو قدمونو وانه وړئ.

ب - کولای شئ چې دا قانون په نورو برخو کې هم تطبیق کړئ مثال په ډول هڅه وکړئ چې هره ورځ له انټرنیټ څخه یوه پاڼه ولولئ او د مالي مسایلو په اړه نوي معلومات تر لاسه کړئ او یا نور کارونه ترسره کړئ.

دوولسم قانون : مقنناتیسې قانون

هر څومره چې پیسې ډېرې سپما یا راټولې کړئ په ژوند کې مو ډېرې پیسې جذبېږي.

مقنناتیسې قانون ۵۰۰۰ زره کاله وړاندې لیکل شوی دا قانون ډېر وخت په ژوند کې په بریالیتوب او ناکامۍ او ځانګړې توګه په مالي حوزه کې بحث کوي . پیسې هغه ځای ته ځي چې مینه او احترام ولري هر څومره چې د پیسو په اړه ښه او مثبت احساس پیدا کړي همدومره یې د پیدا کېدو موقع په لاس درځي .

لومړۍ پایله: کولای شو د پیسو په بنو کارولو سره ډېر امکانات ترلاسه کړو امکانات د اوسپنې په څېر چې د مقناطیس له خوا جذبېږي همداسې پیسې، پیسې جذبوي. له دې کلمو څنګه پایله تر لاسه کولای شو؟ فکر کوم چې یوه دنده د پیسو د سیاستوال دا ده چې د زېرمه شویو پیسو لپاره د کار ځای پیدا کړي، اقتصادي قوانین حاکموي هغه پیسې چې زېرمه ویاو هغه په کار ونه لوېږي، نو د هېواد لپاره لوړ لګښتونه لري. په دې اړه غواړم تاسو ته یو ښه مثال وړاندې کړم: "راکفلر" یو امریکایي ملیاردر دی په لومړي سر کې هغه د دفتر یو کارمند و او ۳،۷۵ ډالره معاش یې لرلو چې نیم یې کلیسا ته ورکولو پنځوس سېنټه یې سپمولو دا لوی مبلغ نه و ولې یو ښه پیل و، خو کله چې پنځوس کلن شو د نړۍ شتمن انسان و.

دویمه پایله: پیسې، پیسې راوړي.

کله چې خپل ځان له لګښتونه څخه منع کوئ او ځان په خپله ساتئ څه چې لاسته راوړئ تمرین یې کړئ او یو مبلغ سپما کړئ خپل ځان او نورو ته وښایاست چې پیسو ته ارزښت ورکوی. یو وخت یو شخص له بانک څخه د پور غوښتنه وکړه بانک ده ته د پور ورکولو په وخت وویل چې د یو ډالر پر وړاندې د پینځو ډالرو توکي راوړه دا شخص ډېر متعجب شو. وروسته پوه شو چې دا نسبت معمول دی بانکونه له هغه چا چې باوریزه سابقه ونلري غوښتنه کوي. خو کله چې په بانک کې سابقه پیدا کړي نو بیا د یو ډالر پر وړاندې یو یا دوه ډالره توکي اخلي.

که تاسو یو غریب هېواد لرئ او د کارونود مخته وړلو لپاره سرچینو ته اړتیا لرئ نو اړ یاست خو سرچینې لاسته راوړئ او د دې لپاره بهانې جوړې کړئ خو کله چې شتمن شوی نو بیا دا عمل نه ترسره کېږي. کولای شو چې د چین هېواد مثال ورکړو.

د پیسو سیاستوال باید خپل ډېر وخت د مالي سرچینو چې کم قیمت ولري ښه وڅېړي او د اوږد مهال لپاره یې وکاروي، د سیاست لاندې د سرچینو پیدا کول (په هر قیمت) او له هغې ګټه پورته کول په همدې سیاست کې ملي فکري دی. ملیونران په هره میاشت کې شلو څخه تر دېرشو ساعتو فکر او د مالي حالاتو په اړه مطالعه کوي. خپل حسابونه په دقیق ډول پروګراموي او تنظیموي یې هغوی مخکې له پانګونې او یا لګښت څخه دقیقه څېړنه ترسره کوي په پایله کې د هغوی مالي هوډونه له عادي افرادو ډېر ښه وي، چې ډېر ژر او اجباري پرېکړه کوي.

څنګه کولای شو له دې قانون څخه ګټه واخلو؟

الف- فرض کړئ چې له دې وړاندې مو یوه لویه مالي بریا ترلاسه کړې ده. له پیسو، پانګونې او لګښتونو سره مو داسې عمل وکړئ چې په شخصي لحاظ شتمن یاست په پایله کې د ښه هوښیار مالي فکر له کبله مو ډېرې پیسې ترلاسه کړيدي.

ب- هره ورځ هره اوونۍ او هره میاشت خپل مالي حالت وڅېړئ او دخپلې شتمنۍ لپاره د ښې پانګونې لپاره ښه پرېکړه وکړئ هر څومره چې ډېر وخت

او فکر د مالي مسایلو لپاره ورکړنډېره ښه پرېکړه کوي او ډېر عوايد لاسته راوړي.

ديارلسم قانون : تېزوالي قانون

هر څومره چې د مالي خپلواکۍ په لور حرکت وکړي مالي خپلواکي هم ستاسو په لور له تاسو تېز حرکت کوي معمولاً د خپل مالي حالت د تغير لپاره ډېر وخت ته اړتيا ده چې تغير په کې راشي او خپل پخوانی حرکت په سختۍ سره ترک کړي، د مرگ په څېر ډېر سخت وياو هېڅ وخت ناممکن نه گڼل کېږي چې عادت ډېر ژر پرېږدي او کولای شو ډېر مثالونه راوړو.

لومړۍ پايله : هېڅ شی د برياليتوب په څېر بريالی نه دی .

دويمه پايله : ستاسو اتيا سلنه برياليتوب شل سلنه وخت دی چې په فکر مو کارولی دی.

دا قانون رانښيي چې د سياستوال لپاره د پيسو د مسایلو په اړه فکر کول د سياستوال له اصلي دندو څخه شمېرل کېږي. سياستوال بايد د نورو مشورو ته منتظر پاتې نه شي. هغه کولای شي ښې منطقي د حل لارې پيدا کړي د سياستوال لپاره غير ممکن عمل په سياست کې د ملي کفر په مانا دی.

څنگه کولای شو له دې قانون څخه گټه واخلو ؟

الف - دا اصل د کاغذ پر مخ ځانته ثابت کړپه دېرش ورځو کې یوه افغانۍ دوه برابره کړی. په لومړۍ ورځ شاید یوه افغانۍ ولری، دویمه ورځ دوه افغانۍ، درېیمه ورځ څلور افغانۍ، بله ورځ اته، همداسې شپاړس، بیا دوه دیرش او نور. دېرشمه ورځ تاسو شاید څو ملیونه افغانۍ ولری. په نهه ویشتمه ورځ شاید تاسو د دېرشمې ورځې نیم مبلغ ولرئ، هیڅ وخت تېروتنه ونکړئ پانګه دېر ژر له پانګونې ونه باسئ او پرېږدې چې خپل دېرښت وکړي.

ب - هغه برخې وپېژنی او په نښه یې کړئ چې دېر وخت او انرژي مو پرې لګولي وي، بې له دې چې د پام وړ پایله ترلاسه کړی. د هر یوه په اړه ښه مطالعه وکړئ شاید د سقوط په څوکه ولاړ یاست.

د دې قاعدې پر اساس د پیسو سیاستوال خپل کاري پروګرام پیلوي، خو تېرې تېروتنې ترې لرې کوي، فکر کوم دهغه لپاره به دا کافي ويځو کړنې بې له تېروتنې ترسره کړي او دا قاعده په همدې امر متکي ده. په دې قاعده کې د نه تطبیق سببونه او وخت په وخت تېرو سیاستونو فکر کوي او دهغه دلرې کولو لپاره هلې ځلې کوي.

څلورم څپرکی

د پیسو د سیاست وسایل

په دې بحث کې غواړم د لاندې مسایلو په اړه بحث وکړم :

۱- د ازاد بازار سیاست یا د مارکېټ سیاست

۲- د زېرمو سیاست

۳- اسعاري سیاست

۴- د تنزیل او بیا تنزیل سیاست

۵- د ارزښتناکو اسنادو د رهنی (ګروې) سیاست

لومړۍ برخه

د ازاد بازار یا د مارکېټ سیاست

د ازاد بازار سیاست د پیسو د سیاست په چوکاټ کې ډېر ګټور سیاست دی چې د دولت له لوري د مرکزي بانک په وسیله په دوامداره نه، بلکې په ځانګړو وختونو او مسلسل توګه تر سره کېږي په ډېرو وختونو کې داسیاست لنډ مهال وي چې د بانک د اوږدمهالو سیاستونو په چوکاټ کې ترسره کېږي. له دې وړاندې چې په دې مسئله بحث وکړم د دې مسئلې په تعریف بحث کوم ځکه د یوې موضوع څخه ښه تعریف د موضوع ځانګړتیاوې بیانوي. زه فکر کوم چې که دې موضوع ته تعریف وکړو، نو دارنګه به وي: د ازاد بازار سیاست عبارت له یو شمېر ټولیزو تدابیرو او اقداماتو څخه چې په معقولو لارو د پیسو د نظم د ساتلو په موخه د مرکزي بانک د مخامخ او نامخامخ ډول د دپانو د خرڅلاو او یا د پانو، د

پور دولتي او خزاني اسنادو دوباره اخیستل شو مطلوب حالت رامنځته شي دې ډول سياست ته د ازاد بازار سياست وايي.

الف - د دې سياست موخه : مرکزي بانک دا سياست هغه وخت کاروي خو پيسې له نامطلوب حالت څخه وژغوري او بېرته د سياستوال په خوښه حالت رامنځته کړي او يا اوسنی حالت چې د سياستوال له لوري مطلوب وي وساتي.

ب - د سياست د ترسره کولو وسايل :

- د پور دولتي پانې
- د خزاني دولتي پانې

د سياست د کړنو ډول : په دې ډول سياست کې د مرکزي بانک کړنه لنډ مهاله وي، په داسې حال کې چې دا کړنې د پيسو د سياست په چوکاټ طبقه بندي او ځانگړې ځای لري. کولای شو چې ووايو د ازاد بازار عمليات د مرکزي بانک له خوا تکتیکي دي چې د نهايي موخې د ترلاسه کولو لپاره ترسره کېږي چې په بانکي او د پيسو په ستراتيژۍ کې ځای لري. کله چې دولت په بازار کې مالي نامني احساس کړي په دې صورت کې دولت د مرکزي بانک په وسيله غواړي چې د بازار وضعې ته بدلون ورکړي، دا کار په بازار کې د پيسو حجم ته چې په دوران کې دی تغیر ورکوي او دا تغیر د ارزښت لرونکو سندونو په عرضي او تقاضا ترسره کوي .

دا حرکات څنگه تنظیمېږي ؟

د پیسو سیاست جوړونکي دا حرکات په دوه برخو وېشي ؟

i. د پیسو پراختیایي سیاستونه : کله چې دولت احساس کړي چې په بازار کې د پیسو مقدار لږ دی او بدې اقتصادي اغېزې لري . په دې وخت کې دولت هڅه کوي خو په بازار کې د پیسو مقدار ډېر کړي . دولت څنگه کولای شي چې دا کار ترسره کړي او کومې موخې تعقیب کړي ؟

الف - د بازار د اړتیا مطابق د پیسو په مقدار کې زیاتوالی
ب - د پیسو د اغېزو ډېرښت او په غیر پیسیزو (پولي) ځایونو کې اغېزه اچول

الف - د بازار د اړتیا مطابق د پیسو په مقدار کې زیاتوالی: دولت د مرکزي بانک په وسیله د پراختیایي سیاست په کار اچولو سره ارزښتناک اسناد پېږي چې په بازار کې په متناسبه اندازه د پیسو په حجم کې زیاتوالی راشي . له دې کړنې څخه په اوس او تېره سلیزه کې ډېر هېوادونه کار اخلي، بلکې دا یوه معموله کړنه گڼل کېږي. د دې کړنې عملي کول لاندې شرایط لري :

- د یو ښه بانکي سیستم شتون
- د ارزښت لرونکو اسنادو د اخیستلو او خرڅولو دودول
- په دولت او بانکي سیستم د باور د اصل شتون

که یوازې د پیسو په ډېرښت بحث کوو، نو همدا عمل تر ټولو بهترین عمل دی د پیسو سیاستوال په دې برخه کې یوه بله موخه هم تعقیبوي چې هغه ددې عمل اغېزې دي .

ب - د پیسو د ډېرښت اغېزې او په غیر پیسیزو (پولي) برخو کې اغېزه

د پیسو د اغېزو د ډېرښت د پراختیایي سیاست ډېره مهمه برخه ګڼل کېږي او مثبتې اغېزې په اقتصاد واردوي د پیسو د حجم د ډېرښت له کبله کمیتي اغېزې د دې سیاست څرګندېږي او د ارزښت لرونکو سندونو خاوندان د دې سندونو د خرڅلاو له لارې پیسې لاسته راوړي، یایې په لګښت رسوي او یایې په بانکونو کې په جاري حسابونو کې جمع کوي چې دغه حسابات په خپله د باور او کړیدت سرچینه ده. د کړیدت د ډېریدو په صورت کې پانګونې ته لاره هوارېږي. د پانګونې په ډېرښت سره تولید ډېرېږي او د یو بل اقتصادي حرکت سبب ګرځي. چې په غیر پیسیزو (پولي) ځایونو کې هم پېښېږي:

- د پانګونې ډېرښت
- د تولیداتو ډېرښت
- د استخدام د سطحې لوړوالی
- د اسمي عوایدو د ډېرښت په لومړیو کې او بیا وروسته د حقیقي عوایدو د ډېرښت

ii. د پیسو محدود سیاستونه : په دې برخه کې د پورتنۍ موضوع عکس تر مطالعې لاندې نیسو .

د دې سیاست تگلاره : په دې میتود کې دولت د مرکزي بانک په وسیله ارزښت لرونکي سندونه پلوري او د پیسو اضافي مقدار د پیسو د سیاستوال په خوښه له بازار څخه راټولوي.

کله چې مرکز بانک ارزښت لرونکي سندونه بازار ته وړاندې کړي، نو اقتصادي واحدونه یې د رانیولو لپاره اقدام کوي او هغه پېري. ددې عمل د ترسره کولو لپاره اقتصادي واحدونه له بانکونو خپلې سپماوې او معاملات خلاصوي له بانک څخه د پیسو په وتلو سره د هغوی کريدتي ځواک کمېږي او د پیسو د پرسوب ضد خصوصیات خپلوي. کولای شو چې پورتنی ټکي په لاندې ډول ووايو :

- ارزښت لرونکي سندونه د دولت له خوا بازار ته د خرڅلاو په موخه وړاندې کېږي.
- اقتصادي واحدونه د سندونو د اخیستلو لپاره له بانکونو خپلې پیسې راوباسي.
- کله چې اقتصادي واحدونه له بانک څخه پیسې راوباسي د هغوی د پور یا کريدت دورکولو ځواک کمېږي.
- دولت د ارزښت لرونکو سندونو د خرڅلاو له لارې لاسته راغلې پیسې راټولوي.
- د متناسبو پیسو د مقدار عرضه او د پیسو د مقدار کمښت ددې سیاست په وسیله ترسره کېږي .

- د تقاضا د کمښت له کبله د پیسو د مقدار په نسبت که چېرې نور عوامل ثابت پاتې شي، قیمتونه نزولي لار نیسي.

دویمه برخه

د زېرمو سیاست

موخه: د استقرار او مطلوب حالت رامنځته کول.

په اوسني وخت کې د زېرمو رامنځته کول او ګټه ترې پورته کول د پیسو د سیاست یو له مهمو وسایلو څخه ګڼل کېږي. په ځانګړې توګه په اوسنۍ پېړۍ کې چې د یو هېواد شتون او نه شتون په همدې موضوع پورې تړلی دی. د نړۍ په ټولو قوانینو کې په دې مسئله تاکید د قانون له بنکاره موادو څخه شمېرل کېږي. ددې مطلب د شتون اساسي سبب د افرادو د حقوقو څخه ننګه ده چې د یو دولت د جوړېدو سبب ګرځي چې په دې مورد کې د سپماوو څخه د ننګې په ډول ترسره کېږي.

۱- کومې زېرمې د پیسو د سیاست د وسیلې په توګه کارول کېږي؟ په دې برخه کې موږ له دوه ډوله زېرمو ګټه اخلو:

♣ قانوني زېرمې

♣ اختیاري زېرمې

- ۲- له دې زېرمو د گټې اخیستنې موخه : په اقتصاد کېد اغېزو رامنځته کول ، د پیسو په مقدار کې گټور تغیر راوستل او په اخر کې د قیمتونو او اقتصادي حالتو کنټرول .
- ۳- د دې وسیلې د عملي کېدو لار :

الف - قانوني زېرمې: قانوني زېرمې بانکونه د قانون پر اساس په دې مکلف کړي تر څو د افرادو د حقوقو د ننګې په موخه د خپلې پانګې یو مقدار له بانکونو او یا هغو موسیساتو سره چې قانون روښانه کړي وساتي. د دې زېرمو مقدار مرکزي بانک د هېواد اقتصادي ودې او پرمختګ په نظر کې نیولو سره ټاکي ځینې وختونه مرکزي بانک او اقتصادي واحدونه چې د دې زېرمو په شتون قانون مکلف کړي، ترمنځ ستونزې هم رامنځته کېږي . بانکونه په دې اړه تل داسې فکر کوي که د بانکونو قانوني زېرمې کمې وپه هماغه اندازه بانک ځواکمن وي چې له فرصتي لګښتونو څخه ځان خلاص کړي او د بانک گټه چې د بانک د جوړېدو اساسي موخه ده تر لاسه کړي، نو له دې کبله هغوی هڅه کوي تر څو د دغو زېرمو مقدار کم کړي. کولای شو چې د امریکا او بانکونو ترمنځ اختلاف د قانوني زېرمو له کبله مطالعه کړو.

♣ د حرکت پیغامونه : بانک د مرکزي بانک د صلاحیت په وسیله په بازار کې د پیسو مقدار ته تغیر ورکوي او د قانون له حکم

سره سم یې د بانکونو له خزانو څخه بېدمرکزي بانک خزانې ته لېږدوي. کولای شو دلته دوه ډوله حرکتونه وگورو:

- په هغه صورت کې چې دولت پوه شي چې په بازار کې کافي پیسې شتون لري د قانوني زیرمو مقدار لوړ ټاکي .
- په هغه صورت کې چې دولت پوه شي چې په بازار کې ډېرو پیسو ته اړتیا ده، دولت له دې زېرمو ګټه پورته کوي او بازار ته یې وړاندې کوي، خو دا عمل هغه وخت ترسره کېږي، ترڅو چې د مسوولو مقاماتو اجازه شتون ولري په ډېرو هېوادونو کې د دې حد ټاکل په ولسي جرګې پورې اړه لري خو په ځینو هېوادونو کې دا حق مرکزي بانک لري . سوداګریز بانکونه وایي د دې ډول زېرمو رامنځته کول لګښتونه لوړوي او بانکونه له زیان سره مخامخوي، چې په دې برخه کې مرکزي بانک ته په قناعت ورکولو سره دا عمل ترسره کړي .

ب - اختیاري زېرمې: د اختیاري زېرمو بنسټ نغدوالی جوړوي دا په دې مانا چې بانک کولای شي چې په ټولو حالتونو کې خپل نقدوالی وساتي او د مشتري په وړاندې چمتو وي . مشتري ته د غوښتنې پر وخت د پیسو ورکړه د بانک، نغدوالی او بانکي سیستم جوړوي چې دا کار د بانک له خوا ډېر جدي تعقیبېږي . بانکونه په دې اړه د ډېرو پیسو ساتلو لپاره لېوالتیا نه دي او تل هڅه کوي څو خپلې پیسې په کاروبار ولګوي او ډېره ګټه ترلاسه کړي . په ځینو وختونو کې بانکونه د ډېرې ګټې د لاسته راوړلو لپاره د خلکو امانت له ګواښه ډک ځای کې کاروي او ډېر خطر لري کېدی شي چې امانات هم ډېر

زیامن شي. دولت د دې کار د مخنیوي یا کنترول لپاره له دې زېرمو ګټه پورته کوي او د ګواښ درجه کموي .

۱- څنګه ترسره کېږي ؟

الف - دولت که فکر وکړي چې په بازار کې کافي اندازه پیسې شتون نه لري . په دې برخه کې دولت یا مرکزي بانک هڅه کوي تر څو اختیاري زېرمې کمې او پیسې په بازار کې دود کړي . په دې صورت کې دولت بانکونه هڅوي او بانکونو ته اجازه ورکوي څو بازار ته ډېرې پیسې وړاندې کړي او اجباري پیسو څخه یې لرې وساتي .

د پیسو د حرکت پیغامونه : په دې حالت کې بانکونه هڅول کېږي تر څو د کړیډېټ ډېرې اسانتیاوې برابرې کړي او پانګوالو ته د پورونو ښه شرایط برابر کړي ، دا حالت د دې وړ وي چې په هېواد کې پانګونه ډېره شي ، تولید ورسره ډېرېږي او ورسره د استخدام سطحه هم لوړېږي ورسره تقاضا لوړېږي او د قیمتونو نامناسب نزولي سیر اصلاح کړي او قیمتونه مطلوب حالت ته وګرځوي .

ب - که دولت او مرکزي بانک په دې عقیده وي چې په بازار کې په کافي اندازه پیسې شتون لري او د اوسني حالت ساتل د اقتصاد لپاره ډېر ګټور دی په دې وخت کې په اختیاري زېرمو کنترول ډېر جدي ترسره کېږي او هررنګه عمل چې دا حالت تهدیدوي مخنیوی یې کوي .

ج- کله چې دولت او مرکزي بانک په دې پوه شي چې په بازار کې پیسې له اړتیا ډېرې شتون لري او باید اضافي پیسې له بازار څخه وویستل شي او عادي حالت ته راوگرځي، په دې وخت کې دولت هڅه کوي څو په بانکونو کې د پیسو ډېر مقدار د اختیاري زېرمو په نامه د بانک په لارښوونه وساتي چې په دې وخت کې کړیدتي پالیسې تغیر کوي او د کړیدتونو اجرا نړولي لارنيسي، پانگونې کمېږي بانکونه په مخامخ پانگونو کې ډېر په احتیاط عمل ترسره کوي .

دریمه برخه

اسعاري سیاست

موخه : د پیسو د بهرني ارزښت او استقرار ساتل

دا سیاست د پیسو د بهرني ارزښت د ساتلو په موخه تر سره کېږي او کولای شو چې داسې یې تعریف کړو : هغه ټولیز تدابیر چې د پیسو د مطلوب بهرني ارزښت د ساتلو لپاره په یو ټاکلي وخت کې تر سره کېږي، د اسعاري سیاست په نامه یادېږي . له تعریف څخه څرگندېږي چې د هېواد د پیسو یو واحد د بهرنیو پیسو یا توکو پر وړاندې څومره کېږي.

د یو هېواد د پیسو بهرنی ارزښت د هېواد د تادیاتو د بېلانس په حالت پورې اړه لري د تادیاتو بېلانس پوهان داسې تعریفوي : د یو هېواد ټولې اقتصادي راکړې ورکړې د نړۍ له نورو هېوادونو سره چې په یو ټاکلي وخت (یو کال) کې یې ترسره کوي د تادیاتو د بیلانس په نامه یادېږي. د هېواد د تادیاتو د بېلانس کسر او مازاد د هېواد د پیسو پر بهرني ارزښت اغېزه لري .

۱- د کرنو لار

الف- د تادیاتو د بېلانس د کسر په وخت : په دې وخت کې د پیسو بهرنی ارزښت کم وي خو که دا کار دوام پیدا کړي نو ډېر بد حالت اختیار وي او مخنیوی یې هم ډېر سخت وي .

○ د کورنیو پیسو د ارزښت کمښت د بهرنیو پیسو پر وړاندې (اسعار) : په دې وخت کې اسعارو ته تقاضا ډېرېږي دا په دې مانا چې د تادیاتو د بېلانس د کسر د مخنیوي په موخه اسعارو ته تقاضا د کورنیو پیسو ارزښت د اسعارو پر وړاندې کموي برعکس د اسعارو ارزښت لوړېږي، نو دلته د مرکزي بانک یوه ښکاره او مهمه دنده دا ده چې داسې تدابیر ونیسي، ترڅو د کورنیو پیسو ارزښت وساتي او یا مطلوب حالت منځته راوړي.

د اسعارو ارزښت (لوړېدل او ټیټېدل) په دوه عواملو پورې اړه لري: کورنۍ تقاضا

د اسعارو د ورود امکانات

ب- د تادياتو د بېلانس د مازاد په وخت : په دې وخت کې اسعارو ته تقاضا کمېږي، خو کله چې دا کمښت ډېروي د مرکزي بانک لپاره ډېره مهمه او د بحث وړ وي، ځکه په ځينو وختونو کې د دې باوجود چې د تادياتو د بېلانس مازاد هم وي د پوهانو په وينا مطلوب حالت نه وي او دهغوی دا غوښتنه وي ترڅو د دې حالت مخنيوی وکړي او که په خفيف حالت ترسره شي د بانک له نظره د تشويش وړنه وي او حتا په تقويت کې ترې کار اخيستل کېږي.

۱- د عمل لار :

الف - اسعارو ته تقاضا کمېږي

ب- اسعارو ته د تقاضا کمښت په دې مانا دی، چې د هغوی د ارزښت کمښت دی

ج- په دې حالت کې بېلانس مثبت حالت لري په دې مانا چې د اسعارو ورود نسبت خروج ته ډېر وي .

څلورمه برخه

د تنزِيل او بيا تنزِيل سياست

کولای شو چې تنزِيل ته بېلابېل تعريفونه وړاندې کړو :

تنزِيل هغه مبلغ دی چې د پور يا برات د ژر ورکړې په نسبت اخيستل کېږي. هغه مبلغ چې د يو وجهي سوداگريز سند له حجت او دې ته ورته اسناد څخه د ټاکلې نېټې وړاندې په نغده بدل کړي اخيستل کېږي. د بازار او وجهي قيمت تر منځ توپير په هغه صورت کې چې وجهي قيمت يې لوړ وي. د تنزِيل له سياست څخه موخه عبارت له هغو تدابيرو او اقداماتو چې سوداگريز بانکونه د پيسو د معاملاتو د ښه تنظيم په موخه د بيا تنزِيل په نرخ کې لارم تغيرات اوسکونتوان دي. ولې بيا تنزِيل د مرکزي بانکونو له خوا د پيسو د سراسري نظم د ساتلو او د تنزِيل په نرخ کې بيا تغير د دې په موخه چې د پيسو د ډېروالي او يا کموالي موخه نيول کېږي. هر ډول تنزِيل ته دوه شرطونه اړين دي :

۱) تنزِيل بايد له يو سوداگريزې کړنې څخه وي ځکه که دا کړنې سوداگريزې نه وي، نو کېدای شي چې سوداگر بل سوداگر ته يو سند د ارزښت لرونکي سند په نامه ورکړي بې له دې چې د هغه پر وړاندې توکي تبادله شي د دې ډول سند تنزِيل په وخت کې د بانک له خوا دا عمل په دې مانا چې پيسې بازار ته داخلې شوې دي بې له دې د توکو په مقدار کې تغير راشي چې دا په خپله د پيسو پر سوب ته لمن وهل دي.

۲) د تنزیل عمل باید ډېر اوږد نه وي ځکه تنزیل د لنډ مهالو سرچینو څخه تمویلېږي او لنډ مهال اعتبارات معمولاً نوي ورځې وي .

د دې سیاست موخه : د پیسو د پراختیایي او محدود سیاستونو عملي کول د مرکزي بانک له اړخه خو د پیسو حالت تر کنټرول لاندې راولي د پیسو د مسوولینو د وړاندوینې پر اساس . د ډول سیاستونه په لاندې ډول عملي کېږي :

I. تنزیل :

الف - سوداگریز بانکونه د پیسو د دود په موخه دې ته حاضرېږي چې د بڼه نرخ د کمښت عمل تر سره کړي .

ب - موسیسات او حقوقي اشخاص ، خپل ارزښت لرونکي اسناد بانکونو ته وړي او هغه له بانکونو سره په یو ټاکلي نرخ په نغده بدلوي .

ج - دا کرڼه څنگه ترسره کېږي :

❖ بانکونه په دې مکلف دي خو ډېرې پیسې د پیسو په دوران کې شاملې کړي .

❖ سوداگریز بانکونه د تنزیل له لارې ډېرې پیسې لاسته راوړي .

❖ اسناد چې د دې عمل لاندې اجرا شوي په سوداگریزو بانکونو کې د قابل حصول اسنادو په ټاکلي وخت کې او یا بیا تنزیل لپاره په بانک کې پاتې کېږي .

❖ د کمښت په وجه پیسې بازار ته عرضه کېږي او په بازار کې د پیسو مقدار ډېرېږي .

II. بیا تنزیل :

❖ د پیسو په بازار کې د پیسو د مقدار په ډېروالي سره پانگونه ډېرېږي .

❖ د پانگونه ډېرښت تولید لوړوي یا سیريې صعودي بڼه اختیاري

❖ د تولید د مقدار ډېروالی، پانگوال ډېر خلک استخدومي .

❖ دا امر په خپله تقاضا کوونکو ته اسمي عاید جوړوي.

په دې سیاست کې مرکزي بانک په دې لټه کې وي، خو په دې وسیله خپل پراختیایي او محدود سیاست تر سره کړي مرکزي بانک غواړي دواړه سیاستونه پراختیایي او محدود، د تنزیل څخه ګټه پورته کړي، چې دلته دواړه تر څېړنې لاندې نیسو:

الف- بیا تنزیل پراختیایي سیاست: د بانک سیاستوال دا درک کړي چې د پیسو مقدار په دوران کې ټاکل شوې موخې نشي تر لاسه کولی او باید په بازار کې د پیسو مقدار ډېر شي د پیسو سیاستوال د بیا تنزیل د سیاست څخه په ګټې اخستنېد ارزښتناکو اسناد په نغدو د تبدیلېدو زمینه برابروي، په دې صورت کې بانک د بیا تنزیل نرخ کموي په همدې ترتیب هغه بانکونه چې ارزښت لرونکي سندونه لري هغوی هڅوي تر څو خپلې پانې په مرکزي بانک کې په مناسب نرخ چې ګټه لرونکي وي تنزیل

کړي. بانکونه د ارزښت لرونکي اسنادو څخه ډېره ګټه لاسته راوړي د پانګونې او کريدټ زمينه بانک ته برابرېږي .

د دې سياست تر سره کول :

- ❖ دا سياستونه بانکونه د ارزښتناکو اسنادو له ساتلو لرې ساتي
- ❖ سوداګريزو بانکونو ته د کريدټ او پانګونې زمينې برابرېږي.
- ❖ سوداګريز بانکونه هڅول کېږي چې د تنزيل په عمليه کې اخلاقي ګام پورته کړي

- ❖ د پیسو بازار د سياستوالو د موخو مطابق په حرکت کې وي
- ❖ د پیسو د عرضې خلا تر يو حده بهبود پيدا کوي
- ❖ اقتصاد د مستهلک له ګوتو باسي او داسې اقتصاد رامنځته کوي چې د مستهلک او مولد دواړو په کې ګټه وي .

ب-د بيا تنزيل محدود سياستونه : د دې سياست په مرسته مرکزي بانک غواړي د پیسو په بازار کې د ډېرو پیسو له وردود څخه مخنيوی وکړي د دې موخې د ترلاسه کولو لپاره مرکزي بانک د تنزيل نرخ لوړوي ، دا کار ددې سبب کېږي چې بانکونه خپل ارزښت لرونکي سندونه له ځانه سره وساتي تر څو پانې په لوړ نرخ چې کمه ګټه هغوی ترلاسه کوي تبادلي ته کېږي . د دې سياست په وسيله مرکزي بانک کولای شي په اسانۍ د پیسو بې موقع ډېرښت په بازار کې وويني .

د دې سياست پایلې :

- د ا عمل د ډېرو پیسو مخنیوی کوي خو بازار ته داخلي نه شي .
- په بازار کې د اخیستو قدرت کموي او یا یې د تېر په څېر ساتي
- د کړیډت د پراخه اجرا مخه نیسي
- پانګونې په خپل حال پاتې کېږي یا نزولي سیر نیسي
- په سوداګریزو بانکونو کې د تنزیل نرخ د لوړوالي هڅې کوي
- د پیسو د پرسوب د ضد سیاستونه تقویه کوي
- د پیسو د کورني ارزښت د لوړیدو لار تعقبوي

پنځمه برخه

د ارزښت لرونکو سندونو د رهنې (ګروې) سیاست

د تضمین او یا ارزښت لرونکي سندونه په رهن (ګرو) ایښودلو سیاست د نورو سیاستونو تر څنګ د هغو سیاستونو له ډلې څخه دی چې د پیسو د جریان د کنټرول په موخه د پیسو د سیاستوالو له خوا نیول کېږي. دا ډول سیاست په لاندې ډول عملي کېږي :

معاملاتي بانکونه د نغدو پیسو او د پیسو د امکاناتو د لاسته راوړلو لپاره خپل ارزښت لرونکي سندونه له مرکزي بانک سره په رهن (ګرو) ږدي او.

مرکزي بانک د پراختیایي او محدود سیاست په وسیله د خپل بانک میتود د دې حرکت پر وړاندې تنظیموي. په هغه صورت کې چې مرکزي بانک په دې پوه شي چې په بازار کې د پیسو مقدار په کمېدو دی. بانکونه هڅوي ترڅو ارزښت لرونکي سندونه په نغده تبدیل کړي. د تضمین یا د پانېو په رهن (ګرو) ایښودل او هغه لارې چې دا سیاست جوړوي، کله کله بانکونه د توکو او قیمتي کالو په وسیله له مرکزي بانک څخه نغدي پیسې لاسته راوړي. د ارزښت لرونکو سندونو د تضمین د نرخ رېبه د بیا تنزیل په نظر په عمومي ډول لوړه ټاکل کېږي.

دویمه برخه

سامویلسن له نظره د پیسو د سیاست وسایل

”سامویلسن“ مشهور اقتصاد پوه د پیسو د سیاست وسایل په درې برخو ویشلي دي:

- ۱- د ازاد بازار عملیات
- ۲- د تنزیل سیاست
- ۳- د بانکونو د قانوني زېرمو په مقرراتو کې تغیر

د پورتنی وسایلو په اړه مو کافي بحث وکړو دغه عالم د پيسو د سياست د نورو وسایلو په اړه نظريات ورکړي ديد هغه په نظر د پيسو د سياست کم اهميته وسایل چې د پيسو سياستوالو له خوا تر لاس لاندې نیول کيږي په لاندې ډول دي :

- اخلاقي تذکر
- د اعتباراتو کنټرول د خپرېدو له لارې ټاکل
- د استقرار حد ټاکل
- د قسطنی قراردادونو کنټرول
- د رهنی قراردادونو کنټرول

غواړم په دې برخه کې پورتنی مطالب په لنډه توگه تشریح کړم :

۱- اخلاقي بنسونه : په دې صورت کې مرکزي بانک چې لازم وگڼي د سوداگریزو بانکونو مدیرانو ته اخلاقي تذکر کوي. مرکزي بانک د سوداگریزو بانکونو مشران بانک ته راغواړي او اخلاقي درس ورکوي او هغوی ټولنیز او اخلاقي مسوولیتونو ته متوجه کوي او ځینې وخت د اعتباراتو د محدودولو په موخه هغوی تهدیدوي . په ډېرو مواردو کې د هغه بانکونو کړنې چې مرکزي بانک ته د باور وړ نه وي هغه ته د نظارت ټیم ټاکي . ډېر اقتصاد پوهان وېره لري چې دا تهدیدونه نه شي کولای د احترام په نظر کې نیولو یو له بل سره گټورې سیالۍ وکړي .

۲- د اعتباراتو کنترول دخپرېدو له لارې : موږ کولی شو چې اعتبارات له دوه لارو تر کنترول لاندې راولو :

- د کمیت له نظره : په دې برخه کې کنترول او څارنه د ټول ملي اقتصاد له نظره مطرح ده او د اعتباراتو ټول حجم د پیسو د سیاستوالوله خوا مطالعه او ارزیابي کېږي او د هغې په وسیله د بانکونو د زېرمو حجم ټاکل کېږي .

- د کیفیت له نظره : د اعتباراتو کیفي کنترول د خپرېدو له نظره ټاکل کېږي هغه ټول هېوادونه چې د پرمختګ ښه لار یې پیدا کړېاو هغه پلانونه چې جوړ کړي او په ګټور شکل یې اقتصادي څرخونو ته حرکت ورکړي د خپرېدو په وسیله د اعتباراتو کنترول ډېر اهمیت لري .په حقیقت کې دولتونه هڅه کوي تر څو اعتباراتو ته په هغې لور حرکت ورکړي چې دولت له خوا مخکې ټاکل شوې موخې تر لاسه کړي او دا کار هغه وخت شونی دی چې د سکتورنو لومړیتوب یا سیمه ییز او هغه لومړیتوبونه چې حکومت او پانګوالو ټاکلي وي او د اعتباراتو ډېرښت د هېواد د پیسو د سیاست یو برخه وي . هغه هېوادونه لکه انگلستان چې څو محدود لوی بانکونه لري د ماليې وزیر کولای شي د بانک مشران احضار کړي او هغوی ته ووايي : هیله مندیم چې پاملرنه وکړئ حکومت دې ته مایل دی چې تاسو ډېر پوړونه برابر کړئ،ددې لپاره چې صادراتي صنایع ته ډېرې اسانتیاوې برابرې کړئهمدارنگه د اړتیا وړ توکو ورود .همداسې تر اختر وړاندې پوړونه لس په سلو کې کم کړي .

۳- د پورونو حد ټاکل : دا وسیله په دې پورې اړه لري چې مرکزي بانک خومره صلاحیت لري او د پيسو سياستوال خومره خلاص لاس لري ترڅو د پيسو سياست د بنو وسایلو په توگه وکاروي دا وسیله چې د پور د ټاکلو وسیله ده، د مرکزي بانک د صلاحیت لرلو له کبله د پيسو سياستوالوته دا اجازه ورکوي خود پيسو د عرضې مقدار او یا د اعتبار حد ټاکل او د پيسو د جریان لپاره د پور د تنظیم اقدام وکړي . هغه هېوادونو چې د بازار له اقتصادي نظام څخه پيروي کوي د دې کار اجازه نلري . ولې د ناوړین په حالت کې دولت په ښې طريقې سره مداخله کوي . په دې وخت کې د بازار نظام ، قانون ډېر اهمیت لري په امریکا کې مرکزي بانک دا حق لري چې دا حد وټاکي ، یانې هر څوک کولای شي چې د ونډو د اخیستلو لپاره په کوم نسبت پور واخلي : د مثال په ډول په متمادي کلونو کې یو شخص د ونډې د اخیستلو لپاره کولی شي چې اویا سلنه په خپل لاس کې ولري او باقی کولی شي له بانک څخه پور واخلي .

۴- د قسطنطیني قراردادونو کنټرول : دا وسیله دا موضوع روښانوي چې په مرکزي بانک کې د پيسو سياستوال دا صلاحیت لري چې د اقساطي معاملاتو حدود وټاکي د ساري په ډول د امریکا او کوریا په جنگ کې د امریکا مرکزي بانک دا وټاکل که څوک یو موټر او یو کور اخلي شخص باید یو مقدار نغدې ورکړي او که نور توکي اخلي باید خپل لومړی اعتبار تصفیه کړي . دې مقررې د ډبلیو نوم واخیست چې وروسته په نورو اروپایي او اسیایي هېوادونو کې تطبیق شو .

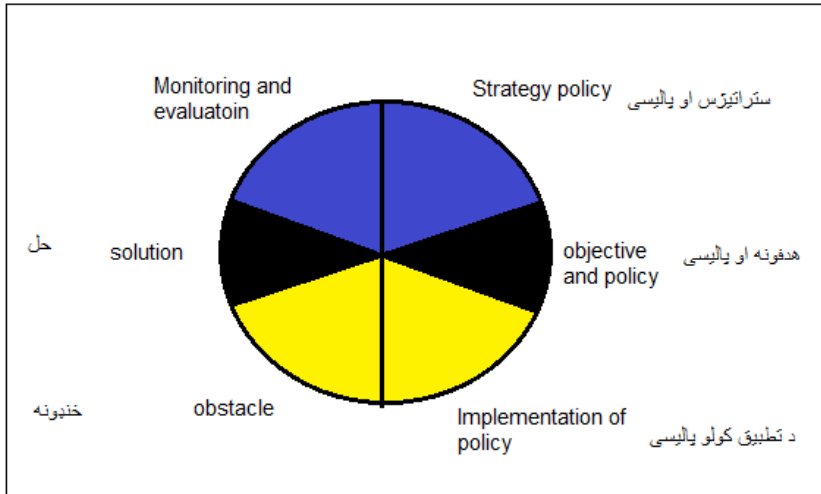
۵- د رهنې قرار دادونو کنټرول : په دې مورد کې دولت مرکزي بانک ته صلاحیت ورکوي ترڅو د قرار دادونو شرایط وټاکي او هغه مبلغ چې نغد ورکول کېږي او هغه چې پور ورکول کېږي استهلاک یې باید معلوم شي. دا مقرره په لومړي ځل په امریکا کې رامنځته شو او د ایکس په نامه یادېږي. دا مقرره داسې عملي کېده، که مرکزي بانک د نغده مقدار په قرار دا د کې وخت ډېر کړي او د رهنې معاملې وخت کم کړي د کور جوړونې کړنې کمېږي او که عکس یې عمل وکړي هڅول کېږي. مهرباني وکړئ په دې اړه د امریکا اخري ناورین مطالعه کړئ چې کولای شو دا مقرره بڼه توضیح کړي؟

پنځم څپرکی

د پيسو د سياستونو دايره

الف - د پيسو سياستونه د سياست د نورو برخو په څېر په خپل ځای ځانگړي شرايط لري چې د عملي کېدو لپاره بايد برابر شي د پاليسيو دايره هم يوله هغو موضوعاتو څخه ده چې سياستونو ته د حرکت په ورکولو کې په ځانگړې توگه د پيسو سياست ته ډېره اړينه ده چې دا دايره لاندې عناصر لري :

- ۱- د پلان ستراتيژي
 - ۲- د پاليسۍ موخه
 - ۳- د پاليسۍ تطبيق
 - ۴- ستونزې او ډولونه يې
 - ۵- د حل لارې
 - ۶- کنټرول ، نظارت او ارزيايي
- کولای شو داسې په تصوير کې وښايو :

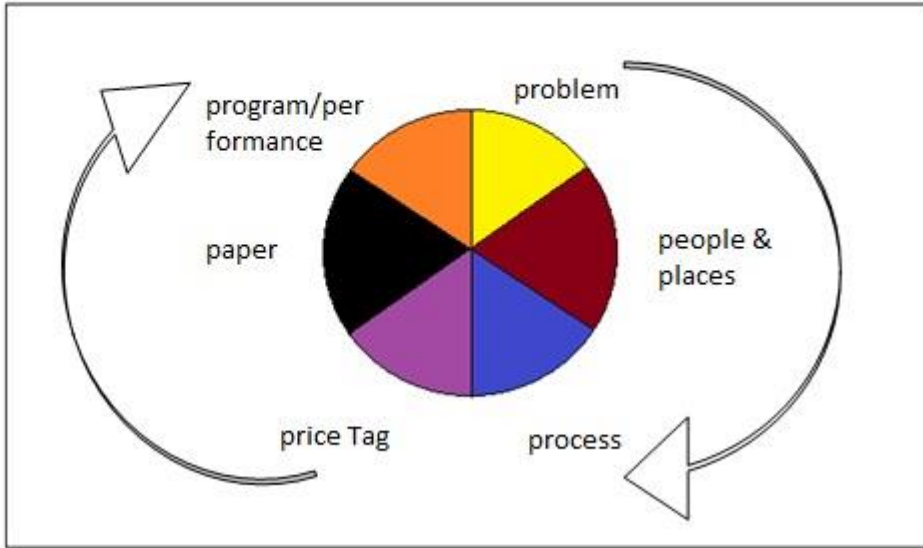

لکه څنگه مو چې په تېره برخه کې ذکر کړل موږ هېڅ وخت نه شو کولای چې له پالیسي خبرې وکړو خو چې ستراتیژي نه وي ځکه په ټولو برخو کې یا په ټولو پالیسیو کې د سیاست دایره ډېره مهمه ده. زما تل همدا دعوه وه که له سیاسته خبرې کوو، نو باید پلان ستراتیژي ولرو که نه د سیاست خبرې کول مانا نلري. یو شمېر تصمیمونه دي چې د مسوولینو له خوا نیول کېږي. د دې په څنگ کې کنټرول، ارزیابي او مانیتورنگ د پالیسیو مهمه برخه جوړوي. د ډېرو پالیسیو ناکامي هم نه مانیتورنگ کې ده چې نه تر سره کېږي په دې برخه کې چې ډېره مهمه نقطه ده دا تکراروم پالیسي باید عناصر ولري که نه پالیسي خپل ماهیت له لاسه ورکوي او په یو سلسله تصامیمو تبدیلېږي د دې عناصرو مهمه برخه پروگرامونه او ستراتیژي جوړوي او پالیسي باید دا عناصر ولري او که دا ونه لري

پاليسي نه شمېرل کېږي. مخکې له دې چې له پاليسيو خبرې وکړو ولومړی بايد پروگرامونه په کار واچوو .

ب - شپږ پي يا سکس پي : د نړۍ په ځينو معتبرو اسنادو کې د پاليسو دايره شپږ گڼي چې هغه په مخفف ډول Six Ps يادوي :

Problems	ستونزې
People / palces	خلک او سيمي
process	پروسه
Price Tag	لگښت
paper	اسناد
Programs / performance	پروگرام او تگلار

دا شکل مې په لومړي ځل رسم کړو شاید ستونزې ولري خو فکر کوم چې سم دی او کولای شو کار پرې وکړو. په دې شکل کې تاسو ووينئ چې شپږ میتود څنگه ستونزې پیلوي او څنگه کولای شو پروگرام مخ ته یوسو او په دې جریان کې مسایل وڅېړو، د پيسو سياستوال باید دا په نظر کې ونيسي. شپږ پي کيدای شي چې د پيسو د سياستوالو لپاره ډېر ګټور وي، چې په لاندې ډول يې تر څېړنې لاندې نيسو:

۱- ستونزې : د دې میتود لومړۍ بحث پر ستونزو دی ځکه د هر سیاست لار د ستونزې حل دی په دې برخه کې د سیاستوال مهمه دنده د ستونزې تشخیص دی یا ستونزو ته دستونزو د لومړیتوب حق ورکول دي ځکه د ستونزې تشخیص د پیسو سیاستوال د پیل ټکی دی .

۲- خلك او سیمه : سیاستوال چې په دې پوه شو چې کومه ستونزه باید لومړی حل شي بیا پرېکړه کوي چې کومه کټگوري خلك او کومې سیمې تر خپل سیاست لاندې راولي او په کوم ډول تطبیق شي په کوم ځای او یا د کومو خلکو ترمنځ واقع ده چې باید حل شي ځکه که یو سیاست د یوې سیمې او خلکو لپاره ترسره کېږي .

۳- پروسس : په سیاستوالۍ کې د پروسې برخه ډېره اړینه ده او په دې اړه سیاستوال ډېرې هڅې کوي او د سیاستونو د حرکت لار په دې برخه کې تر څېړنې لاندې نیسي او کوم وخت یې چې ورته ټاکلی ، ښه یې څاري کله چې د سیاست په تطبیق کې ستونزه پېښېږي دغه ستونزې د وخت له کبله وي چې له مخکې ټاکل شوې وي . ټول سیاستونه په ځانگړې توگه د پیسو سیاستونه ځانگړي وختونه په ښه کوي او په هماغه وخت کې سیاست تطبیقوي بې له دې سیاست نه عملي کېږي . منفي پایلې هم لري ، په دې برخه کې باید وخت پرپه پام کې ونیول شي . سیاستوال باید د خپل سیاست د وخت لپاره اقتصادي او سیاسي حالات په نظر کې ونیسي چې د پیسو کړنې په

کې ترسره کېږي او داسې وخت وټاکي چې د وخت له غوښتنې سره سم تطبیق شي او د وخت سره ښه مقابله وکړي .

۴- لگښتونه : لگښتونه په دې برخه کې ډېر مهم دي شاید په دې برخه کې ډېرو لگښتونو ته اړتیا وي او د دې سبب شي چې سیاستونه په خپل ځای ښه تطبیق نه شي داسې ویل شوي چې د تمویل سرچینې او لگښتونه د یو سیاست په بریالیتوب او ناکامۍ کې اړینه ونډه لري .

۵- اسناد : له اسنادو څخه موخه ټول هغه اسناد دي، چې د سیاست لپاره کارول شوي وي او سیاست پرې ولاړ وي، ډېر مهم بلل کېږي. له غیرې باوریزو اسنادو څخه د سیاست په بریالیتوب کې ګټه نه شو پورته کولای نو ځکه په سیاست کې اسناد ډېر مهم دي .

۶- د پروګرام اجرا : په ټولو سیاستونو کې په ځانګړې توګه د پیسو په سیاست کې وخت چې سیاست باید په کې اجرا شي ډېر مهم ګڼل کېږي. د یو سیاست اجرا کول په دې مانا چې د سیاست پنځه سلنه کار مو اجرا کړی دی دا په دې مانا چې د یو ښه سیاست په اړه د پوهې نه شتون سیاست له ناکامۍ سره مخامخوي، نو له دې کبله سیاستوال باید لاندې ټکي په نظر کې ونیسي :

- د طرحه شویو سیاستونو د تطبیق لپاره د ښو او ګټورو میتودونو څخه کار اخیستل او د سیاست د اجرا لپاره د ښه وخت ټاکل .

- د تطبیق سیمه ټاکل

- د تطبيقونكي د ټاكلو برخه
- د طرحه شوي سياست پر وړاندې حساسيتونه

د شپږ پي ماهيت : شپږ پي په حقيقت کې د يو سياست ښه وسيله ده چې د يو سياست ټول جزيات ښه بيان کړي دا ميتود د تحليل او پرمختګ لپاره ښه زمينه برابروي. د دې ميتود په پايله کې د پيسو پاليسي او د پاليسيو د جزياتو په اړه توضيح ښه ورکول کېږي. د شپږ پي له ميتود څخه د ټولو برخو په تحليل لکه : د پيسو ملي سياستونه، سيمه ييز، حوزه يي او نړيوال تحليلونو کې ګټه پورته کړو همدارنګه د سکتوري او عملياتي سياستونو په جوړولو کې د دې ميتود څخه کار واخلو، سره له دې چې د پيسو په سياست جوړونې کې له دې ميتود څخه کار اخيستل کېږي د دې ترڅنګ په ټولنيزو ، سياسي او اقتصادي برخو کې هم لويه اغېزه لري او د دې ميتود په وسيله کولی شو چې د ټولنې ځانګړې برخه تر خپلې اغېزې لاندې راولو. شپږ پي کېدای شي چې له لاندې ستونزو سره مخ شي:

- کېدای شي چې پاليسي په سمه توګه نه وي فصل بندي شويڅو په سمه توګه تر تحليل لاندې ونيول شي .
- له هغو خلکو سره چې د پاليسيو سره اړيکه لري او په پاليسيو اغېزه لري سلا نه وي شوي.
- شايد هغه اسناد چې په پاليسيو کې کارول شوي ګونګ وي چې د پاليسيو په تطبيق کې ستونزې راپيدا کوي .

- کېدی شي چې په سرچینو کې ستونزه شتون ولري چې دا سرچینې غیر واقعي او یا واقعي وي خو محدود وي .

په پایله کې داسې ویلای شو چې د دې میتود په وسیله کولای شو د یوې پالیسۍ ټولې برخې تر تحلیل او ارزښت لاندې ونیسو . معلومه خبره ده چې په کوچنیو پالیسو کې تغیر د لویو سیاستونو له نظره کم ګواښ لري .

اخرنۍ پوښتنه :

ایا ټول مسایل چې په دې اثر کې مطالعه شول د پیسو د سیاستونو له نظره بس ول ؟

ایا کولای شو چې د پیسو د سیاستونو په اړه نوي مسایل مطرح کړو ؟

که چېرته همداسې وي نو مهرباني وکړئ ولیکئ له خپلو ملګرو او هغه خلکو چې د پیسو له مسایلو سره سروکار لري شریک کړئ. زه باور لرم چې تاسو کولای شئ دا کار وکړئ کېدی شي چې په دې اړه نوې مسئله وي .

اخي خبره

د یو رب په ملگرتیا د دې لیکنې په اخر کې یم او ددې کتاب وروستیتیکي لیکم. د درسونو په پیل کې یو، ملگرو ته زېری لرم چې یو بل کتاب چې شاید له اشتباهاتو خالي نه وي ولې کېدی شي چې یوه لار بنسونه وي ، بیا هم غواړم په خپلو پخوانیو خبرو تکیه وکړم پرېږدئ چې په دې هڅه کې شم چې خپلو شاگردانو او مینوالو ته مواد برابر کړم شاید دا مواد له اشتباهاتو ډک وي ولې په هیڅ صورت بیهوده نه دي او د هغو خلکو لپاره چې لیکل کوي د هغوی لپاره هڅونه وي ولې د لیکلو جرائت نلري او یا وخت نه پرېږدي چې د نورو په ملگرتیا دا کار ترسره کړي .

دې اثر چې په ژوند کې یې راته ډېرې ستونزې راپیدا کړې وې ومې لیکه شاید لومړی اثر وي چې رواني کشمکش کې مې ولیکه، دا اثر د خپلو تجربو او نورو گټورو کتابونو څخه ولیکم، په هڅه کې شوم چې د خپلو تجربو څخه کار واخلم هغه خلک چې ورته اړتیا لري ورته ور وړاندې یې کړم. په دقیق ډول نه پوهېږم چې څومره مې موخه ترلاسه کړې ولې باور لرم چې تر خپل وس مې هڅه کړې ده . هیله لرم هغه خلک چې ډېره وړتیا لري څو د دې اثر د موضوعاتو تکمیل وکړي او د ملي بشپړتیا لپاره یو له بل سره ملتیا وکړي. لوی رب پوهېږي چې رښتیا کوي، رښتیا وایي او په رښتیا عمل کوي .

پوهندوی سید مسعود

اخیستني

- ۱- پل ساموئلسن ، اقتصاد ، تهران ، ۱۳۵۰
- ۲- ډاکټر ویم کو سترس ، اقتصاد و سیاست های پولی ، کابل ، ۱۳۸۵
- ۳- سید مسعود ، بانکدراي، کابل، ۱۳۸۶
- ۴- سید مسعود ، پول و کريدت، کابل ، ۱۳۸۶
- ۵- راهبر د مالي، تهران
- ۶- Clark By : Hardeek, Frenail, Boeezwinkle, J, International
Confefrence (۱۵th ۲۰۰۴, Bangkok, Thailand
- ۷- لکچر نوټ پوهاند حقایقي ، کابل، سالیان متمادی
- ۸- ورکشاپ پالیسی (گروپ ادم سمت)، اداره امور ریاست
جمهوري، کابل ، ۱۳۸۴
- ۹- کمیسیون مستقل حقوق بشر ، مانول حقوق بشر ، کابل، ۱۳۸۳
- ۱۰- وزارت عدلیه، قانون بانکداری افغانستان ، کابل ، ۱۳۸۳
- ۱۱- غوثی عارف، قاموس اقتصاد ، کابل ، ۱۳۵۲
- ۱۲- برایان تریس ، قانون های پول، تهران ، ۱۳۸۶

مننه او کوروداني

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنگپال شخصیت ښاغلي (عبدالرزاق رافت) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویایي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دالړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دالړۍ لا پسې وغځوي.

یوځل بیا ددې اثر له ژباړن او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې ددې اثر د لیکلو او چاپولو جوگه شول.

په فرهنگي مینه

د افغانستان ملي تحریک